

Fikirden İdeale: Orkun Dergisi'nde Ziya Gökalp İzleri (1950-52, 1962-64)

From Thought to Ideal: Traces of Ziya Gökalp in Orkun Magazine (1950-52, 1962-64)

Ela DOĞANAY

Dr., Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara, Türkiye
Dr., Emniyet Genel Müdürlüğü, Komiser, Ankara, Türkiye
Orcid: 0000-0002-1651-8264 Email: dr.ela.doganay@gmail.com

Article Information/Makale Bilgisi

Cite as/Atıf: Doğanay, E. (2024). From Thought to Ideal: Traces of Ziya Gökalp in Orkun Magazine (1950-52, 1962-64) *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, Special Issue of Ziya Gökalp, 96-114.

Doğanay, E. (2024). Fikirden İdeale: Orkun Dergisi'nde Ziya Gökalp İzleri (1950-52, 1962-64). *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Ziya Gökalp Özel Sayısı, 96-114.

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 10 September/Eylül 2024

Accepted/Kabul Tarihi: 28 October/Ekim 2024

Published/Yayın Tarihi: 06 December/Aralık 2024

Issue/Sayı:Ziya Gökalp Özel Sayısı /Special Issue of Ziya Gökalp

Pages/Sayfa: 96-114.

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Van Yüzüncü Yıl University of Social Sciences Institute/Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Ela DOĞANAY).

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Öz

Ziya Gökalp, Türk milliyetçiliğinin kuramsal temellerini atan, Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinin ulusal kimlik inşasında ve sosyo-kültürel yapısının şekillenmesinde önemli rol oynayan düşünürlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu bağlamda, Orkun dergisinde yayımlanan makaleler, Gökalp'in Türk milliyetçiliği, sosyoloji, dil, kültür, ahlak, Turancılık ve din gibi konulara dair görüşlerini kapsamlı bir şekilde ele almakta ve onun Türkçülük ideolojisine olan katkılarını vurgulamaktadır. Özellikle Gökalp'in milli terbiye, dilde sadeleşme, milli kimlik oluşturma ve Türk milletinin birliğini sağlama konularındaki yaklaşımları makalelerde derinlemesine analiz edilmiştir. 1950-52 yıllarında yayımlanan makaleler, Gökalp'in Türk düşünce dünyasına yaptığı katkıları ve Türkçülük ideolojisine etkilerini vurgulamaktadır. 1962-64 yıllarında yayımlanan makaleler ise Gökalp'in fikirlerinin yeni bir dönemde nasıl yeniden ele alındığını ve Türkçü düşünce hareketi üzerindeki etkilerini değerlendirmektedir. Bu makaleler, Gökalp'in Türk toplumunun modernleşme sürecine dair görüşlerinin dönemin entelektüel çevrelerinde nasıl yankı bulduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışma, Gökalp'in fikirlerinin sadece kendi döneminde değil, sonraki kuşaklar üzerinde de kalıcı bir etkiye sahip olduğunu göstermekte ve Gökalp'in fikirlerinin Türkçü çevrelerdeki yankısını analiz ederek onun Türk milliyetçiliği üzerindeki kalıcı etkisini ortaya koymaktadır. Ziya Gökalp'in düşünce dünyası ve onun Türk milliyetçiliği hareketine yaptığı katkılar, bu makaleler üzerinden kapsamlı bir şekilde değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Orkun, Ziya Gökalp, Atsız, ideal, din, Türkçülük.

Abstract

Ziya Gökalp is recognized as one of the thinkers who laid the theoretical foundations of Turkish nationalism and played a significant role in the construction of national identity and the shaping of the socio-cultural structure in Republican Turkey. In this context, the articles published in Orkun magazine comprehensively address Gökalp's views on topics such as Turkish nationalism, sociology, language, culture, morality, Pan-Turkism, and religion, highlighting his contributions to the ideology of Turkism. Particularly, Gökalp's approaches to national education, linguistic simplification, the formation of national identity, and the unity of the Turkish nation are analyzed in-depth in these articles. The articles published between 1950 and 1952 emphasize Gökalp's contributions to Turkish thought and his influence on the ideology of Turkism. Meanwhile, the articles from 1962 to 1964 evaluate how Gökalp's ideas were revisited in a new period and assess their impact on the movement of Turkish nationalist thought. These articles reveal how Gökalp's views on the modernization process of Turkish society resonated within the intellectual circles of the time. This study demonstrates that Gökalp's ideas had a lasting impact not only in his own era but also on subsequent generations, analyzing the echo of his ideas within Turkist circles and uncovering his enduring influence on Turkish nationalism. The intellectual world of Ziya Gökalp and his contributions to the Turkish nationalist movement are thoroughly examined through these articles.

Keywords: Orkun, Ziya Gökalp, Atsız, ideal, religion, Turkism.

Giriş

Ziya Gökalp, Türkiye'nin modernleşme sürecinde Türkçülük ideolojisinin mimarlarından biri olarak önemli bir yer edinmiş, düşünceleri ve eserleriyle Cumhuriyet döneminde Türk milliyetçiliğinin temellerini atmıştır (Sağlam, 2008). Özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde gelişen fikir hareketleri arasında yer alan Türkçülük akımının ortaya çıkmasına ve gelişim göstermesine öncülük eden Ahmet Vefik Paşa, Süleyman Paşa gibi isimler ilk öncüler olarak görülürken (Gökalp, 2009, s.3-4) Türkçülük akımı çerçevesinde Gökalp, sosyoloji ve milliyetçilik üzerine kurduğu teorilerle, ulusal kimlik ve kültürün yeniden inşasında öncü bir rol oynamıştır (Duru, 1975, s.238-239). Gökalp'in fikirleri, Türk milletinin tarihi, dili, kültürü ve ahlaki değerlerinin yeniden tanımlanması ve güçlendirilmesine yönelik önemli bir düşünsel miras bırakmıştır. Bu bağlamda Gökalp'in, Türk toplumunun batılılaşma ile millileşme arasındaki dengeyi nasıl kurabileceği üzerine geliştirdiği "Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak" formülü, onun düşünce dünyasının merkezinde yer almıştır (Tanyu, 1962, s. 25-27).

Gökalp'in düşünceleri, özellikle Türk milliyetçiliği ve kültürel uyanış açısından birçok entelektüel çevrede derin yankılar uyandırmıştır (Duru, 1975, s. 240). Ziya Gökalp'in Türk milliyetçiliği üzerindeki etkisi, sadece onun eserlerinde değil, aynı zamanda Orkun dergisi gibi Türkçü yayınlarda da derin bir şekilde yer bulmuş ve Türk milletinin modernleşme sürecinde önemli bir rehber olmuştur. Bu düşünsel çerçeve, Orkun dergisinin 1950-52 ve 1962-64 yılları arasında yayımlanan sayılarında sıkça ele alınmıştır. Hüseyin Nihal Atsız'ın önderliğinde çıkan Orkun dergisi, Gökalp'in Türkçülük anlayışını hem devam ettiren hem de ona yeni yorumlar getiren bir platform olarak öne çıkmıştır. Atsız ve çevresindeki diğer Türkçü düşünürler, Gökalp'in fikirlerini farklı yönleriyle ele alarak Türk milletinin geleceği için milliyetçi bir vizyon sunmuşlardır.

Bu çalışmanın amacı, Gökalp'in Orkun dergisinde yayımlanan makaleler üzerinden nasıl ele alındığını ve onun fikirlerinin Türkçülük hareketindeki yerini incelemektir. 1950-52 ve 1962-64 yılları arasında yayımlanan bu makaleler, hem Gökalp'in Türk milliyetçiliğine katkılarını yüceltmiş hem de onun sosyoloji, dil, kültür, ahlak ve tarih konularındaki görüşlerine ışık tutmuştur. Orkun dergisinde Gökalp üzerine yazılan bu yazılar, onun Türk toplumunu şekillendiren en önemli entelektüel figürlerden biri olarak kabul edilmesini desteklemiş ve fikirlerinin daha geniş bir çevrede yankı bulmasına yardımcı olmuştur. Bu inceleme, Gökalp'in sosyolojik düşüncelerinin ve kültürel önerilerinin Orkun dergisinde nasıl yankı bulduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, dönemin siyasi ve toplumsal dinamikleri çerçevesinde Gökalp'in fikirlerinin yeniden yorumlanışını ve bu fikirlerin Türkçülük hareketine katkılarını ele almaktadır.

1. Orkun Dergisi ve H. Nihal Atsız

Erken Cumhuriyet dönemi (1923-1950) Türkçülük cereyanında mühim şahsiyetlerden biri olan Hüseyin Nihal Atsız, 12 Ocak 1905 tarihinde Binbaşı Mehmet Nail Bey ile Fatma Zehra Hanım'ın ilk çocuğu olarak İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Kadıköy Fransız okuluna kısa süre gittikten sonra Alman Mektebi'ne geçmiş, ardından Mehmet Nail Bey'in görevi gereği Süveyş'e giden Atsız, yurda dönüş yaptığında Osmanlı İttihat Mektebi'ne ve Kadıköy Sultanisi 'ne devam etmiştir. İstanbul Sultanisi'nden 1922 yılında mezun olduktan sonra Askeri Tıbbiye'ye başlamış fakat azınlık milliyetçileri ve komünizm yandaşlarıyla girdiği tartışmalar sebebiyle 1925 yılından Tıbbiye'den çıkarılmıştır. Kısa bir müddet Kabataş Lisesi'nde yardımcı muallim olarak görev yapmış ve 1926 yılında İstanbul Darü'l Fünun Yüksek Öğretmen Okulu'na girmiş ve yazdığı yazılar hocası Prof. Dr. Fuat Köprülü'nün ilgisini çekmiştir. Bu sebeple okuldan mezun olmasının üzerine Darü'l Fünun'a asistan olarak yerleşmiştir. Asistanlık yaparken 1931 yılında çıkarttığı "Atsız Mecmua" (17 sayı) ile Türkçülük akımında yeniçağ başlatmıştır. Dönemin Türkçülük akımının önemle zikredildiği isimler arasında yer almıştır (Ekiz, 1977, s. 6).

"Atsız Mecmua"nın devamı niteliğinde 5 Kasım 1933'te çıkartmaya başladığı Orhun Dergisi (9 sayı çıkarıldıktan sonra 1950 yılında isim değişikliği yapılarak Orkun adıyla yayın hayatına devam etmiştir.), "Hükümetin iç ve dış siyasetlerine aykırılık" gerekçesiyle Bakanlık Kurulu kararıyla kapatılmış ve Atsız asistanlık (öğretmenlik) mesleğinden ihraç edilmiştir. Atsız bu gerekçenin aslında "Tarih Kurumunun yanlışlarını göstermesi ve tarih tezi ile çarpışması, Ali İhsan Paşa'nın bir mektubunu yayınlaması, Yahudiler, Fransızlar ve Mussolini aleyhindeki yazıları yayınlanması" olduğunu açıklamıştır. On yıl boyunca yayın izni alma mücadelesini kazanarak 1 Ekim 1943 yılında yeniden çıkmaya başlayan dergi, 7 (10-16 sayılar arası) sayı neşrettikten sonra "Dönemin başbakanına yazılan ve Türkiye'de büyük heyecan uyandıran ve memleketteki komünizm faaliyet ve tehlikesini gösteren iki açık mektuptan sonra mühim yerlere sızmış olan komünistlerin ve gayri Türklerin tesiri" gerekçesiyle Bakanlar Kurulu kararı ile dergi yeniden kapatılmış (Orkun, 6 Ekim 1950, s. 2) ve Atsız'da açılan soruşturma sonucunda altı buçuk yıl ceza almıştır (Özalper, 2019, s. 790).

6 Ekim 1950 yılında Atsız yeniden dergi çıkarma girişiminde bulunur fakat bu sefer Orhun'u devam ettirmek fikrinden dostlarının öğütleri aracılığıyla vazgeçmiştir. Atsız, benzer yayın anlayışına sahip, "Orkun Dergisi"ni aylık neşredilen bir dergi

olarak yayımlamaya başlamıştır. İlk sayıda Atsız, Nejdet Sancar, M. Zeki Sofuoğlu, Babür Yılanlıoğlu, İsmet Tümtürk'ün kaleme aldığı yazılar yer almaktadır. 1952 yılında derginin yayın hayatına son verilmiştir.

Şubat 1962 tarihinde Atsız son kez Orkun Dergisi'ni yayım hayatına dâhil etmiştir. Aylık olarak neşredilen derginin ilk sayısında Nejdet Sancar, Arif Nihat Asya, Dr. Fethi Tevetoğlu, Yavuz Bülent Bakiler, M. Zeki Sofuoğlu, Dr. Hikmet Tanyu, Ahmet Tuğcu, A. Çiftçioğlu, Galip Erdem, Göktürk Mehmet Uytun, Ali Rıza Özer, Ziya Aydınoğlu, A. Okçuoğlu, M. Zihni Hızal, Refet Körüklü, İsmail Coşkun, Yusuf Pehlivan, Yusuf Yılmaz, Babür Yılanlıoğlu'nun kaleme aldığı yazılar yer almaktadır.

1.1. Orkun Dergisi'nin 1950-52 Dönemi

Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinden kısa bir süre sonra yaklaşık (altı yıllık bir aranın ertesinde) Atsız tarafından çıkarılmaya başlanan haftalık (Cuma günleri çıkarılır.) Orkun Dergisi'nde dünya ve Türkiye'deki politik konular gündemi oluştururken özellikle Türkçülük hareketine dâhil olan veya destekleyen yazarların yazıları da ön plana çıkmıştır. İlk sayının kapağında Hilal ve Bozkurt resmi ve "Bütün Türkler Bir Ordu" sloganına yer verilmiştir. Başyazar Atsız ve derginin sahibi ve neşriyat müdürü olarak İsmet Tümtürk görülmektedir. 68 sayı yayımlanan derginin yazar kadrosunda pek çok isim yer almıştır. En çok yazısı yayımlanan yazarlar arasında H. Nihal Atsız, M. Zeki Akdağ, Nejdet Sancar, Ali Rıza Akdemir, Faik Gözübüyük, Fehmi Cumalıoğlu, Ertürk Hocoğlu, M. Zeki Sofuoğlu, Refet Körüklü, Fetih Gemuhoğlu, Süleyman Kadioğlu, M. Necati Sepetçioğlu, Namık Zafer Alpsü, Lütfi Önsoy, Hizmet Dizdaroğlu, Turan Atasever, İsmet Tümtürk, Ali Püsküllüoğlu, Fazıl Bayraktar, Hikmet Tanyol görülmektedir.

Orkun Dergisi 18 Ocak 1952 tarihli 68. sayısında Atsız'ın "Veda" başyazısıyla okurlara veda etmiş ve derginin kapatılacağı duyurulmuştur. Atsız derginin kapatılma sebebini şu ifadeleriyle açıklamıştır:

Birçok Türkçülüğün maddi, manevi yardımıyla çıkmakta olan Orkun, onu idare edenlerin yorgunluğu yüzünden kapanıyor. Bu kararı verenlerin ıstırabı büyüktür. Uzun konuşma, tartışma ve danışmalardan sonra yapılacak başka bir şey olmadığı için bu neticeye varılmıştır. Yurdun her tarafındaki genç Türkçülerin, bu sonuç karşısında duyacakları acıyı düşünmek bizi elem içinde bırakmakta ve bahta lanet etmeye sevk etmektedir (Atsız, 1952, s. 2).

1.2. Orkun Dergisi'nin 1962-64 Dönemi

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Adalet Partisi (AP)'in koalisyon hükümeti döneminde bir kez daha aylık periyotta Orkun'u çıkarmaya karar veren Atsız, derginin ilk sayısını Şubat 1962'de yayımlamıştır. Dünyada ve Türkiye'de yaşanan politik olayları, Türkçülük ülküsünü ve zaman zaman Türkçülük harekâtında yer alan vefat etmiş Türkçülere yönelik makalelerle gündemini oluşturmuştur. İlk sayısının kapağında mühür amblemi içerisinde Bozkurt ve çevresinde tarihteki on altı büyük Türk imparatorluğunu simgeleyen (16) adet yıldız ve bir dış çerperinde ise (14) adet hilal olan logo görülmektedir. İkinci sayısından itibaren "Bütün Türkler Bir Ordu" sloganına da yer verildiği gözlemlenmektedir. Orkun'un kurucusu Atsız, yazı işleri müdürü Işıksal Baltacı olarak belirlenmiştir. Yazı işleri müdürlüğü görevini Yalçın Oker, Nejdet Sancar, M. Zekeriya Kürşad ve Yavuz Bülent Bakiler farklı sayılarda üstlenmiştir. Derginin ilk sahibi, Kastamonu milletvekili İsmail Hakkı Yılanlıoğlu iken daha sonra derginin sahibi Göktürk Mehmet Uytun olmuştur. En çok yazısı yayımlanan yazarlar arasında Nihal Atsız, Nejdet Sancar, Dr. Fethi Tevetoğlu, Yavuz Bülent Bakiler, M. Zeki Sofuoğlu, Dr. Hikmet Tanyu, Refet Körüklü, İsmail Coşkun, Babür Yılanlıoğlu, Göktürk Mehmet Uytun, Selahattin Ertürk gibi isimler yer almaktadır.

Orkun Dergisi'nin ilk sayısının ilk sayfasında dergiyle ilgili şöyle bilgi verilmiştir:

Dokuz yıl aradan sonra, fakat bu defa Ankara'da yayınlamaya başlayan Orkun, aynı büyük ülkünün dergisi olmaya devam edecektir. Dokuz yıl önceki Orkun'un ülkücü kadrosuna, aradan geçen yıllarla bugün yeni ve gerçek değerler de katılmış bulunuyor. Bu sebeple Orkun, bu defa eskisinden de kuvvetli olacaktır (Orkun, 1962, s. 1).

Orkun, ikinci döneminin son sayısını 1 Ağustos 1964 tarihinde 29. sayısıyla yapmış ve bir önceki dönem yaptığı gibi okuyuculara bir veda olacağı bildirilmemiştir. Derginin yayın hayatına sessizce son verilmiştir.

2. Orkun Dergisi'nde Ziya Gökalp Makalelerinin Analizi

Orkun Dergisi'nin iki dönemlik yayın hayatında toplam 97 sayı neşredilmiştir. Orkun'un birinci dönemi içindeki 1-13. sayıları 1950 yılında, 14-65. sayıları 1951 yılında ve 66-68. sayıları da 1952 yılında yayımlanmıştır. Bu dönem içinde Ziya Gökalp'i konu alan yazılar olduğu gibi Gökalp'in ölüm yılı anısına hazırlanan özel (56. sayı) sayıya da yer verildiği

görülmektedir. Orkun'un ikinci dönemi içindeki 1-11. sayıları 1962 yılında, 12-23. sayıları 1963 yılında ve 24-29. sayıları da 1964 yılında yayımlanmıştır.

Orkun'da Ziya Gökalp ismine ve fikirlerine hitaben yazılan makalelerin değerlendirilmeleri yapılarak makalelerde ön plana çıkarılan noktaların yazar görüşleriyle desteklenerek analizi yapılmaktadır.

2.1. 1950-52 Yıllarındaki Sayılarda Yer Alan Makaleler

Orkun dergisinin birinci yayım döneminde Ziya Gökalp üzerine 14 makale yazılmıştır. 1950 yılında 10 Kasım-17 Kasım (6. ve 7. Sayılarda yazı dizini), 24 Kasım (8. sayı) ve 1 Aralık (9. sayı) tarihli sayılarda olmak üzere toplam 3 makale yayımlanmıştır. 1951 yılında 11 Mayıs (32. sayı), 25 Mayıs (34. sayı), 15 Haziran (37. sayı), 22 Haziran (38. sayı), 26 Ekim (56. sayı Ziya Gökalp Özel Sayısı), 7 Aralık (62. sayı) tarihli sayılarda olmak üzere toplam 9 makale yayımlanmıştır. 1952 yılında 4 Ocak (66. sayı) tarihli sayısında 2 makaleye yer verilmiştir.

2.1.1. Ziya Gök Alp için 24. Ölüm Yılı Dolayısıyla (Yazan: Hacıömeroğlu, 10 Kasım – 17 Kasım 1950, 6. ve 7. sayı)

Hacıömeroğlu'nun, Ziya Gökalp üzerine kaleme aldığı makale 24 Ekim 1948 tarihinde Hasanoğlu Köy Enstitüsü'ndeki konuşmasından uyarlanmıştır. Gökalp'in 24. Ölüm yılı anısına Orkun Dergisi'nde yayımlanmıştır. Hacıömeroğlu makalesinde genel olarak Gökalp'in milli kimliğinden ve davasından bahsetmektedir. Hacıömeroğlu makalesinde Gökalp'i şu cümlelerle tanımlamaktadır:

Ziya Gök Alp, bugünkü milli Türk felsefe cereyanının temellerini atmış büyük bir milli filozoftur... Ziya Gök Alp Türk milletinin sosyolojisini incelemiş ve Türkiye'de sosyolojinin temellerini atmış büyük bir Türk sosyoloğudur... Ziya Gök Alp Türk milletinin psikolojisini ve ahlakını incelemiş, Türkiye'de psikoloji ve ahlakın temellerini atmış kurmuş büyük bir ahlakçısıdır... Ziya Gök Alp, Türk Dilini yabancı kaide ve kelimelerden kurtarmış, yeni Türk dilinin doğru yollarını göstermiş büyük bir dildir... Ziya Gök Alp Türk tarihini boğan karanlıkları yırtmış milli tarihin engin ufuklarını göstermiş milli bir tarihçidir... Ziya Gök Alp Türkoloji ilminin esaslarını kurmuş Türkiye'de Türkoloji'nin babasıdır...

Ziya Gök Alp, her şeyin üstünde keskin bir milli şuurla Türklüğünü bilmiş, Türklüğün geçmiş ve geleceğini incelemiş, geçmişin hakkını vermiş geleceği kurtarmak için milli ideali Türk ruhlarında sonsuzluğu kucaklayacak sönmez bir meşale gibi yakmış, Türkü sevmiş, Türk için yaşamış, Türkü düşünmüş, Türk için yazmış, Türk için gülmüş, Türk için ağlamış, varlığını Türkcülük davasının potasında eriterek bir fikre bir ömür vermiş milli bir idealisttir (Hacıömeroğlu, 1950, s. 12).

Hacıömeroğlu, Gökalp'in önemini "...mesele Ziya Gök Alp'in milli meselesinde; onun meseleci yanı davacı Türkçü bir idealist olmasındadır ve bu davaya bir ömür vermesindedir." diyerek ifade etmektedir. Gökalp'teki bu ideali oluşturan sebepleri ise babası Tevfik Efendi'nin vasiyeti, tarihi tabii hocasının vasiyeti ve ihtiyar vatanperver Nail Beğin'in zaptiye tevkifhanesindeki vasiyeti üzerine temellendirildiğini anlatmaktadır.

Hacıömeroğlu, Gökalp'in 24. ölüm yılının içtimai gelişmede bir prensibe dönüşen "Turan" lafzının ve Türkcülük akımının yanlış anlaşıldığı bir yıl olduğunu ve bu yıl içinde kötü bir etiketmiş gibi bazı kimselerin "Turancı" olarak etiketlendiğinden yakınmaktadır. Devamında ise "Turan" mefhumunun ilk olarak Gökalp'in milli idealizmi gençliğe aşılama için kaleme aldığı "Kızılalma" manzumesinde kullanıldığını ve 1950 yılına kadar geçen sürede "Turan" mefhumu için herhangi bir analiz ve izahat yapılmadığından bahsetmektedir.

Hacıömeroğlu, Gökalp'in "Turan" şiirindeki,

Nabızlarımda evet, çünkü ilm için müphem

Kalan, Oğuz Hanı kalbim tanır tamamile

Damarlarımda yaşar şânü ihtişamile (Gökalp, 2018, s. 11).

satırlarına dayanarak Gökalp'in Türk dünyasında tarih birliği sağlanmasını savunduğunu ve dildeki şive farklılıklarını ortadan kaldırmak suretiyle sadece İstanbul şivesinin kullanılması yoluyla dil birliğini amaçladığını ifade etmektedir. Yine Gökalp'in dönemindeki tarih kitaplarının Oğuz Han, Atılâ, Cengiz, Temüre Sezar ve İskender'e kadar yer vermediğinden, Türklüğün ve tarihin atalarını bilmeyen nesillerin yaratılmaya çalışıldığından yakınmaktadır.

Hacıömeroğlu'nun kaleme aldığı makalesinin 17 Kasım 1950 tarihli 7. sayısında yayımlanan kısmında ise Hacıömeroğlu,

Ziya Gökalp'in fikri dünyasını ve ideallerini bazı şiirler aracılığıyla tasvir etmektedir. Hacıömeroğlu, Gökalp'in aradığı "Vatan"ı 1918 yılında Balkan Savaşları (Yıldız, 2001, s. 61-65) devam ederken kendisinin kaleme aldığı "Vatan" şiirinin şu dizeleriyle tanımlanmıştır:

Bir ülke ki toprağında başka Elin gözü yok,
Her ferdinde mefkûre bir, lisan, Âdet din birdir

Mebusanı temiz, orda Boşo'ların sözü yok. (Hacıömeroğlu, 1950, s. 11).

Gökalp, bu satırları yazarken Osmanlı'nın son dönemlerinde ortaya çıkan siyasi ve toplumsal sorunlara yönelik bir eleştiri yapmaktadır. Dönemin ruhunu yansıtmaya çalışan Gökalp, dizelerinde Meclisin temiz olması ve yozlaşmasına müsaade edilmemesi gerektiğini vurgulayarak tepki vermektedir. "Boşo" olarak ifade edilen lafzın manası ise Osmanlı Mebusan Meclisi'nde koltuğu olan Millet-i Sadıka olarak bilinen Ermeni cemaatinin temsilcilerinden Boşo Efendi lakaplı Mebus Boğos Nubar Paşa'dır. Gökalp, Meclisin milliyetçilikten uzak, menfi beklentiler içerisinde olan dil ve milli birlik konusundan uzak yabancı unsurlara mekân olmasını eleştirmekte ve yukarıdaki dizeleriyle de olması gereken bir vatan ve meclis idealize etmektedir.

Hacıömeroğlu, Gökalp'in arzuladığı Türk milletinin kendisinin 1915 yılında "Millet" (Feyzioğlu, 1996, s.241) adını taşıyan şiirinin şu dizeleriyle tanımlamaktadır:

Deme bana: Oğuz, Kayı, Osmanlı

Türküm, bu ad her insandan üstündür. (Hacıömeroğlu, 1950, s. 11).

Gökalp, Türk milletinin tarihsel, kültürel, milliyetçi ve özdeğer bağlılığını vurgulayarak Türk milletinin birliğine vurgu yapmaktadır. "Büyük şeyleri yalnız büyük milletler yapar" (İnan, 1933, s.7) diyen Mustafa Kemal'in de milliyetçilik fikri ve tarih bilinci Gökalp'in bu dizelerinde yeniden hayat bulmuştur.

Hacıömeroğlu, Gökalp'in aradığı Türk dili kendisinin 1918 yılında kaleme aldığı "Lisan" adını taşıyan şiirinin şu dizeleriyle tanımlamaktadır:

Uydurma söz yapmayız,

Yapma yola sapmayız.

Türkçeleşmiş Türkçedir,

Eski köke tapmayız.

Turan'ın bir ili var,

Ve yalnız bir dili var.

<Başka dil var> diyenin

Başka bir emeli var.

Türklüğün vicdanı bir,

Dini bir, vatani bir,

Fakat hepsi ayrılır

Olmazsa lisani bir. (Hacıömeroğlu, 1950, s. 11).

Gökalp bu dizelerle; bir millet için dilin bir kimlik olduğunu ve bir milletin ancak ve ancak bir dili olabileceğini, dilin eski veya yabancı dillerin etkisinden uzak olması gerektiğini vurgulamaktadır. Türk dilinin sadeleşmesi, millileşmesi ve yozlaşmaya müsaade edilmemesi hususunda milli bir bilincin oluşturulmasına dikkat çekmektedir.

Hacıömeroğlu, Gökalp'in aradığı Türk ahlâkını kendisinin 1913 yılında kaleme aldığı "Ahlak" adını taşıyan şiirinin şu dizeleriyle tanımlamaktadır:

Ahlâk yolu pek dardır

Tetik bas, önü yarıdır.

Sakın <hakkım var> deme,

Hak yok, vazife vardır!

Hak milletin, şan onun,

Gövde senin, can onun...

Sen ölki o yaşasın,

Dökülecek kan onun...

Millete ver canını, ocağımı, şanını...

Bir âşık olsan bile

Feda cânânını... (Hacıömeroğlu, 1950, s. 11).

Gökalp bu dizelerle, bireylerin vatan, millet, ahlak için kendisini feda etmesi gerektiğini, milli menfaatlerin şahsi menfaatlerin önüne geçmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Vatan, millet olmak için bireylerin haklarından feragat etmesini gerekçelendirerek vatandaşların adanmışlığıyla ancak milli bir çatının olabileceğini savunmaktadır.

Hacıömeroğlu, Gökalp'in aradığı vazifenin kendisinin 1913 yılında kaleme aldığı "Vazife" adını taşıyan şiirinin şu dizeleriyle tanımlamaktadır:

O gönlüme arştan inen bir sestir

Milletimin vicdanına mâkestir

Ben askerim, o üstümde kumandan

Baş eğerim her emrine sormadan.

Gözlerimi kaparım

Vazifemi yaparım.

Hikmetini sormam, ince elemem

Âmirimdir, ona karşı gelemem

Haklılığına eylemişim kanaat

Benden ona kayıtsız, şartsız itâat

Gözlerimi kaparım

Vazifemi yaparım. (Hacıömeroğlu, 1950, s. 11-12).

Gökalp bu dizelerle, milli bilincin en önemli merhalelerinden birisi olarak kabul edilen vatani görev askerliğin öneminden ve millet için öneminden bahsetmektedir. Askerlikteki hiyerarşinin, itaatın, sorgulamadan biat etmenin ve astın üstüne duyduğu saygının ne büyük bir görev olduğunu vurgulamaktadır. Askerliğin mühim bir mesele olduğuna, disiplinden sapmamasına, kayıtsız şartsız itaatın vazife olduğuna dikkat çekmektedir.

Hacıömeroğlu makalesinin son sayfasında Gökalp'in Tanrı tarafından erken alındığına, birkaç on yıl daha kalmasının milletin geleceğinin değişmesi hususunda önemli olacağını fakat Gökalp'in vefatının üzerinden tam olarak 24 yıl geçtiğini, onun gibi milli bilince ve adanmışlığa kendisini adayın ikinci bir kişinin daha gelmeyeceğine yönelik yakınmaları yer almaktadır.

2.1.2. Ziya Gök Alp (1875-1924) (Yazan: Mesut Çetinçelik, 24 Kasım 1950, 8. sayı)

Mesut Çetinçelik'in Gökalp üzerine yazdığı makale biyografi niteliğindedir. Gökalp'in kısa hayat yolculuğunda yaşadıklarını okuyucuya anlatmaktadır. Gökalp'in 1875 yılında Diyarbakır'ın Melik Ahmet mahallesinde dünyaya geldiğini, asıl adının Mehmet Ziya olduğunu, Gök Alp adının Genç Kalemler mecmuasında yayımlanan Altın Destan şiirinden sonra Ali Canip Bey tarafından verildiğini, Çermik ileri gelenlerinden Hacı Ali Ağa'nın dedesi, Diyarbakır'da Evrak Müdürü olan Mehmet Tevfik Efendi'nin ise babası olduğunu (Çetinçelik, 1950, s. 4) ifade etmektedir.

Çetinçelik, Gökalp'in ilk fikirlerinin oluşmasında etkili olan kişinin babası Tevfik Efendi olduğunu söylerken Gökalp'in Askeri Rüştüye'ye devam ederken Tevfik Efendi'nin vefat ettiğini aktarmaktadır. Gökalp, rüştüye bitirdikten sonra Mülkiye

İdadisi'ne devam etti ve kendi çabasıyla Fransızca öğrendi. Din bilgini olan amcası Hasip Efendi'den de Arapça ve Farsça dersleri alarak tasavvuf ve İslam felsefesine yönelik çalışmalar yapmaya başladı. İstanbul'a gitmek isteyen Gökalp'in imkânlarının el vermeyişi, memleketin içinde bulunduğu zorlu sürecinde etkisiyle intihara teşebbüs etti ve tabanca ile kafasına sıkığı kurşun alın kemliğini yararak beynin iki yarım küresi arasında kaldı. Bir Rus doktor tarafından yapılan zorlu ameliyatın başarılı olması sonucunda Gökalp kurtuldu (Çetinçelik, 1950, s.4).

Ameliyat sonrasında kardeşi Nihat ile İstanbul'a gitmeye karar verdi ve parasız-yatılı olması sebebiyle Baytar mektebine girdi. Son sınıftayken politika, siyaset, hürriyet fikirlerinden dolayı suçlu bulundu ve 10 ay boyunca Taşkışla'da hapis cezasına çarptırıldı. Taşkışla'dan Diyarbakır'a gönderildi ve 1899-1908 yılları arasında Diyarbakır'da kalarak okumak ve halkı bilgilendirmek üzerine fedakârlık yaptı. 1908 yılında Meşrutiyet'in ilanı ile İttihat ve Terakki Diyarbakır şubesinde aktif rol aldı. Diyarbakır'da Veli Necdet Beyle beraber "Dicle" adında bir gazete çıkardı ve gazeteyle köylülere din esaslarını yeni fikirlerle anlatmaya çabaladı. Amcasının vasiyeti üzerine amcasının kızı Cevriye Hanımla evlendi ve Sedat, Seniha, Hürriyet, Türkan adında dört çocuğu oldu. Amcasından kalan yüklü serveti Diyarbakır'daki sürgünlere harcamakla bitirdi (Çetinçelik, 1950, s.5).

1909 yılında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin davetiyle Selanik'te Umumi Merkez Azası olarak çalışmaya başladı ve Türk mekteplerine ilk kez "İçtimaiyat" adındaki dersi sokarak bu dersi öğretmeye başladı. 1919 yılında Selanik'te çıkan Genç Kalemler mecmuasında Türkçülüğe dair ilk yazıları Gökalp, Demirtaş, Tevfik Sedat gibi takma imzalarla yayımlandı. Cemiyetin merkezi İstanbul'a gelince Gökalp'te İstanbul'a geldi ve Darülfünun'da İçtimaiyat dersleri verdi, Türk ocağında çalıştı, Türk Yurdu, Halka Doğru adlı mecmua ve gazetelerde yazmaya devam etti (Çetinçelik, 1950, s. 5).

12 Temmuz 1917 tarihinde Yeni Mecmua'yı Türk milletine milliyet aşkını aşlamak amacıyla kurdu ve yazılar yazdı. 1918 yılında işgal edilen İstanbul'dan Malta'ya sürgün edildi ve Malta'da sosyoloji üzerine çalışmalar yaptı. 1923 yılında Maarif Vekâleti Telif ve Tercüman Reisi olarak Ankara'ya geldi ve ikinci seçim devresinde Diyarbakır milletvekili oldu. "Doğru Yol" adında broşür yazdı ve Ankara'da İçtimai İlimler Fakültesi kurulması için ne kadar çabalamış olsa da muvaffak olmadı. 1924 yılında geçmişten gelen mide rahatsızlığı nüksetti ve İstanbul'da Fransız hastanesine yattı. Tedavi süresince Türk Medeniyeti Tarihi adlı eserini tamamlamakla meşgul oldu ve tüm uyarmalara "Vaktim az, ölüm yaklaşıyor" şeklinde cevap verdi. 25 Ekim 1924 günü 49 yaşında hayata gözlerini yumdu ve cenazesi Sultan Mahmut türbesine gömüldü (Çetinçelik, 1950, s. 5).

Mesut Çetinçelik, Gökalp'in hayat hikâyesini öz ve yoğun bir anlatımla sunmuş olduğu gibi dönemin entelektüel anlayışını kelimeleriyle hissettirmektedir. Gökalp'le aynı dönem aynı havayı soluyan kişilerin kalemlerinden akan makaleler Gökalp'in hikâyesine tanıklık edilmesine imkân sağlamaktadır.

2.1.3. Ziya Gök Alp ve Türkçülük (Yazan: Bilgeay Esemeli, 1 Aralık 1950, 9. sayı)

Bilgeay Esemeli Gökalp'in Türkçülük fikri üzerine yaklaşık bir sayfalık bir makaleyi kaleme almıştır. Makalenin genelinde Gökalp'in Türk milliyetçiliği fikrinin oluşturduğu zemini anlatarak kapsayıcı bir çatı fikir olduğuna vurgu yapmaktadır. Esemeli, Gökalp'in içtimaiyat ilminden faydalanarak ilmi bir milliyetçiliği ortaya koyduğuna dikkat çekmektedir. Türk milliyetçiliği konusunda Ahmet Vefik Paşa'dan, Ali Suavi'den, Süleyman Paşa'dan 1950 yılına dek yapılan tüm ilmi çalışmaların Gökalp'in oluşturduğu sistemi kuramadıklarını, ruhu veremediğini ve felsefesini yapamadığını iddia etmektedir. Gökalp'in Türkçülük fikrini "mütevazı, temkinli, samimi, ağırbaşlı, hürmet edilen" sıfatlarıyla niteleyen Esemeli; Gökalp'in milliyetçilik anlayışının 1950 yılındaki Türkçülük anlayışına şekil verdiğini ifade etmektedir (Esemeli, 1950, s. 4).

Esemeli, Gökalp'in "Türkçülüğün Esasları" adlı kitabına ilişkin görüşlerini de sunmakta ve bu kitapla Türk milliyetçiliğinin kanaat ve çalışma doktrini haline getirildiğini, Türkçülüğün çalışma istikametlerini içerdiğini vurgulamaktadır (Esemeli, 1950, s. 4).

Esemeli, Gökalp'in milliyetçiliğinden anladıklarını şöyle özetlemiştir:

Türkçülük, yani Türk milliyetçiliği zaruri hallerin ve ihtiyaçların karşılığı olarak sistemleşen ve teşkilatlanmış bir inançtır. Hareketlidir. Türk milletinin son kurtuluş ve müdafaa silahıdır. Manevi kuvvetidir. Türkçülük Türk halkının, his, düşünce arzu ve kanaatlerine o kadar yapışık ki halkın bu düşünce, his ve kanaatlerinin dışında çerçeve ve mana alamaz. Alırsa, canlılığını ve hayatini kaybeder. Devrin insan anlayışı, vatan, milliyet ve hürriyet anlayışı Türkçülüğe o kadar ölçülü ve insafli nüfuz etmiştir ki, Türkçülük Türk halkının, Türk efkâr-ı umumiyesinin adeta bir ifade tarzıdır. İfade kalıbıdır. Hiçbir zaman unutmamak lazımdır ki Türkçülük, Türklere iyi günler hazırlayan, hazırlamaya ve zor ve çetin günlerde vazife gören mukaddes ve fedakâr bir inançtır (Esemeli, 1950, s. 4).

Bilgeay Esemeli makalesiyle Gökalp'in Türkçülük fikrinin ve bu fikrin hazırlanması, uygulanması yolunda çektiği zorluğu

da okuyucuya aktarmaktadır. Gökalp'in Türkçülük fikrinin ne kadar ilmi ve mühim olduğunu ifade ederek Gökalp'i yüceltmektedir.

2.1.4. **Büyük Türkçü Ziya Gök Alp'ta Milli Terbiye (Yazan: Faik Gözübüyük, 11 Mayıs 1951, 32. sayı)**

Faik Gözübüyük kaleme aldığı makalede Gökalp'in "Milli Terbiye" fikri üzerine yoğunlaşmış, kavramın Gökalp için ne ifade ettiği, farklı kavramlarla nasıl zenginleştirildiğini, "Milli Terbiye"nin milliyetçilik olan ilişkisini ve "Milli Terbiye" fikrinin yanlış anlaşılabilir eleştirildiğini açık bir dille tartışmaktadır.

Gözübüyük, terbiyenin insani bir maksat olmasına istinaden kişiden kişiye değişmesi gereken bir olgu olduğunu ve kişinin de ait olduğu toplumun etiketini taşıdığını aslında terbiyenin kişilere göre şekillenmesinden ziyade milletlere göre şekillendiğini iddia etmektedir. Gökalp'e göre Milli Terbiye, "bir milletin vicdanında yaşayan kıymet hükümlerinin bütünü olan harsı o milletin fertlerinde ruhi melekeler haline getirmektir... Kıymet hükümlerinden hâkim olan içtimai vicdandır." (Gözübüyük, 1951, s. 6) şeklinde tanım bulmaktadır. Gökalp, Milli Terbiye fikrini hars ile medeniyet kavramlarının kıyası üzerine oluşturarak iki kavramın tekâmül ettiği fikri zemini deşifre etmektedir. Gökalp'e göre "medeniyet, enternasyonaldir ve realite hükümlerinin heyet-i mecmuası iken hars millidir ve millete göre şekillenmektedir." ifadesi ve alt yapısı oluşturulan fikri zemin bazı kimselerce yanlış anlaşılabilir ve Gökalp'in medeniyet kavramıyla milli harsı tahrip edeceğini ve milli harsa karşılık medeniyeti tercih edeceğine yönelik hatalı bir yaklaşım ortaya konularak eleştirilmiştir. Gökalp ise bu yanlış anlaşılabilir şu ifadelerle "Şen'iyet hükümleri ve onların mecmuu olan fenniyat lâmillidir. Lâ mili başka gayri milli başkadır" (Gözübüyük, 1951, s. 6) diyerek gerçeklik hükümlerinin ve onların toplamı olan teknolojinin medeniyetle ilgili olmasının gayri milli olarak değerlendirilmesinin yanlış olduğunu beyan etmektedir. Gökalp Batı medeniyetiyle Türkçülük fikri arasında milli bir alt yapı oluşturma çabasının sonucunda bu noktaya varabilmiştir. Gökalp'in bu fikri olgun bir zihnin eseri olduğu gibi milli muhafazakârlığın da bir ürünüdür.

Gözübüyük, Ziya Gökalp'in milli terbiye için elzem olan milli harsı bulabilmek için "kendimize dönmek, hiçbir medeniyetin hiçbir ananenin hususi taraftarı olmamak, kökü dışarıda olan cereyanları yıkmak" yollarından ilerlemek gerektiğini ve "...sosyolojinin ilmi usulleriyle milli harsımızı keşfederek dinde, ahlakta, hukukta, lisanda, iktisatta nasıl bir şahsiyete malik olduğumuzu anlattıktan sonra" (Gözübüyük, 1951, s. 7) milli terbiye devrinize gireceğimizi aktarmaktadır.

Gökalp, hars karşısında yer alan kişileri üç gruba ayırarak birinci gruptaki kişilerin milli harsı zihni olarak maddileştirdiğini, bu zümrenin rüzgârın yönüne göre yön değiştirdiklerini ve en büyük zararı verdiklerini iddia etmektedir. İkinci gruptaki kişilerin milli harsı sadece hissi vuku olarak yaşadıklarını, uygulamaya geçmediklerini ve birinci zümreye oranla daha faydalı olduğunu beyan etmektedir. Üçüncü gruptaki kişilerin ise ülkücü olduğunu, milli harsın ruhlarında kökleştiğini, ideallere inandığını, ilmi kanaatlerle iman ettiklerini ve memleketi saadete hazırladıklarını ifade etmiştir (Gözübüyük, 1951, s.7).

Gökalp'in milli terbiye fikrinin temelinde, Batı medeniyeti ile Türkçülük arasında bir uzlaşma sağlanarak Türklere ait yeni bir milli gelişme alanı yaratmaktır. Ne Batı medeniyetine karşı tavrı almak ne de milli değerlerden uzaklaşmak istemeyen Gökalp terbiye ile talim arasında ayırım yaptığı gibi kültür ve medeniyet arasında da bir ayırım yapmaktadır. Bunların alt yapısında ise Batıyı reddetmeden Türk kalmak düşüncesi yer almaktadır.

2.1.5. **Ziya Gökalp Toplantısında Neler Söylendi? (Yazan: Sait Gökçeoğlu, 25 Mayıs 1951, 34. sayı)**

Sait Gökçeoğlu, Muallimler Birliği'nin düzenlediği Ziya Gökalp'in 75. Doğum yılı toplantısında Gökalp üzerine yapılan konuşmalardan bir derleme makale kaleme almıştır. Toplantının açılışını Muallimler Birliği adına Mümtaz Turhan yapar ve kürsüdeki ilk konuşmacı Nüzhet Beğ yerini alır. Beğ, Gökalp'in Namık Kemal'e olan sevgisinden bahseder ve Gökalp'in büyüklüğünün Doğu ve Batı'yı iyi tanınması ile tefekkür kabiliyetine dayandığını beyan etmiştir. Gökalp'in Türkçülük ve Garpcılık fikirlerinin "Türklerin İslam ümmetinden oldukları" hususunda ciddi eleştirilere maruz kaldığını ifade etmiştir. Ayrıca Gökalp'in kürsü hasreti olduğunu ve son zamanlarında bile dile getirdiğini söylerken Gökalp'in son sözleri arasında "Ölüyorum, kafamdaki fikirleri Türk gençlerine veremedim gideceğim." cümlesinin olduğunu da yer vermiştir (Gökçeoğlu, 1951, s. 12).

Gökçeoğlu, Nüzhet Beğ'den sonra kürsüye Tekin Alp'in gelerek konuşmasına başladığını aktarmaktadır. Alp, Gökalp'in inkılabının "Sessiz İnkılap" olduğunu, Türkçülere zafere ettiği inkılabın şahsına ait olduğunu ve fikirlerinin yazıdan daha çok söz vasıtasıyla yayıldığını iddia etmiştir. Ayrıca Gökalp'in " Benim şahsi dostum yoktur; ancak idealime iştirak eden dostumdur. Daha doğrusu benim değil, idealimin dostudur." (Gökçeoğlu, 1951, s. 15) dediğini ve kişisel dostluklardan ziyade, idealler ve ortak amaçlara kıymet verdiğini, kişisel menfaatler yerine milli ve toplumsal menfaatlere önem verdiğini açıkça ortaya koymaktadır.

2.1.6. Ziya Gök Alp'in Türkçülüğü (Yazan: Faik Gözübüyük, 15 Haziran 1951, 37. sayı)

Faik Gözübüyük, makalesinde Gökalp'in Türkçülük fikrinin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan olaylar silsilesini ve bu fikrin nasıl temellendirilerek sistemleştirildiğini kaleme almıştır. Gözübüyük, 1839 yılından sonra fikri bir uyanışın gerçekleştiğini ve muhtelif fikir akımlarının görünmeye başladığını, bu fikir akımlarının sosyal dengeyi bozarak tektiplilikten ve durgunluktan kurtardığını ifade etmektedir. Bu fikir akımlarının faydaları kadar zararlarının da olduğu görülmekte ve Gökalp bu zararları “din buhranı, ahlak buhranı, lisan buhranı ve fikir buhranı” şeklinde kategorilere ayırmıştır. Gökalp, bu buhranları Avrupalılaştırmak zihniyeti ile muhafazakâr kalmak zihniyetinin şiddetli bir çarpışması sonucunda meydana geldiğini savunmuştur. Bu anlaşmazlığı ancak Türkçülük idealiyle uzlaştırılacağı ve tek bir fikri yaklaşım haline getirileceği üzerinde durmuştur (Gözübüyük, 1951, s. 9).

Gökalp'in Türkçülüğünü oluşturan üç esaslı fikri Gözübüyük şu şekilde anlatmaktadır:

- 1) İlmi cereyan: İlk defa yeni açılmakta olan Dar-ül-fünun'da görüyoruz. Ahmet Vefik (Paşa)'ın Osmanlıları Türk milletinin bir kısmı ve dilleri olan Osmanlıca'yı da Türk dilinin bir lehçesi olarak gösteriyordu. Ebulgazi'nin Şecere-i Türkisi'ni İstanbul Türkçesine çevirmiş ve Lehçe-i Osmani'yi yazmıştır. Süleyman Paşa ise Tarh-i Âlem'i ile Türk tarih anlayışına birlik kazandırmıştır.
- 2) Sanat cereyanı: Türkçülüğün bedii, sanat tarafını içerisine alır. Ziya paşa, “Şiir ve İnşa” makalesinde güzel dilin Türkçeden, güzel veznin hece vezninden ibaret olduğunu ispata çalışıyordu. Ayrıca Cemal Paşa, Keçeci Zade İzzet Molla, Akif Paşa, Manastırlı Faik, Namık Kemal, Abdülhak Hamit'te bu akım içerisinde yer almıştır.
- 3) Ahlak cereyanı: anlayış, idrak, görüş meselesinden ortaya çıkmıştır. Türkü sevmek, milleti kurtarmak endişesi ruhları bu idealle tutuşturmuştur. Gaspıralı İsmail Beğ, Hüseyin Zade Ali, Mehmet Emin'de bu akım içerisinde hareket ediyorlardı (Gözübüyük, 1951, s. 9).

Ziya Gökalp bu akımlar sonucunda, ilmin, sanatın ve ahlakın güçlü olduğu çatıda, Türkçülük de güçlü olur anlayışına dayanarak milli hars ile hareket etmenin, birlik içerisinde olmanın yolunu Türkçülük fikriyle hayata geçirmeye başlamıştır.

Gözübüyük, Gökalp'in Türkiyecilik ile Türkçülük arasında mühim bir farklılık gördüğünü; “Türkiyecilik hususidir, Türkçülük umumdur.” diyerek özetlemektedir. Gökalp'in Türkçülüğü sonucunda Türk milletinin şuur kazandığını, milli hayatın ve milli vicdanın esas prensipler haline geldiğini iddia eden Gözübüyük; Türkçülüğün Türkiye milliyetçiliği ülküsünü kapsadığını ve hars-i Turan'ın gerçekleşmesine imkân vereceğini ve ardından da siyasi Turan'ın daha da mümkün olabileceğini savunmaktadır (Gözübüyük, 1951, s. 10).

2.1.7. Ziya Gök Alp'ta Din ve An'ane (Yazan: Faik Gözübüyük, 22 Haziran 1951, 38. sayı)

Faik Gözübüyük, makalesinde Gökalp'in din ve örf üzerine fikirlerini ele almaktadır. Gökalp'in dini, “Din kalpteki vecdin müsbet bir ildir.” (Gözübüyük, 1951, s. 13) şeklinde tanımladığını ve onun zihin dünyasında yer alan dinin, muhabbet ile hürriyete dayandığını ifade etmiştir. Yine Gözübüyük'ün aktardığı bilgiler doğrultusunda Gökalp'in din konusunu da ferdi ve içtimai olarak iki bakımdan analiz ettiğini anlamaktayız. Gökalp ferdi bakımdan dini “sevgi, sempati, ahlak düsturlarının bir bütünü” olarak görmektedir. Ve bu durumu “Din” adlı manzumesinde şöyle dile getirmiştir:

Benim dinim ne ümittir, ne korku;

Allah'ıma sevdiğimden taparım!

Ne Cennet, ne Cehennem'den bir korku

Almaksızın, vazifemi yaparım.

Vaiz!...Bana mahabbeti şerheyle

Ben aramam şeytan nedir, melek ne?...

Erenlerin esrarından söz söyle:

Seven kimdir, sevilen kim, sevmek ne? (Gözübüyük, 1951, s. 12)

Gökalp, dinin terbiye edici ve yol gösterici olduğunu savunmakta ve bu fikrini de “Dinle İlim” adlı manzumesinde şöyle dile getirmiştir:

İnsanların ilk mürşidi kimlerdir?...

Hiç şüphesiz peygamberler, veliler...

Bu devirde din, hikmete rehberdir,

Ahlâk, sanat hep o nûrdan alır fer...

Din mürebbi olur, hikmet muallim;

Her birisi çeker ruhu bir yana!

Savaşırken bunlar, çıkar meydana

Tecrübeden doğma müspet bir ilim. (Gözübüyük, 1951, s. 12).

Gökalp; dini, içtimai bakımdan sosyolojik bir realite olarak görmekte ve özellikle Durkheim'in dine atfettiği ortak değerleri ve toplumsal bilinci kabul ederek, Durkheim'in sosyoloji yöntemleriyle dine farklı bir karakter tesis etmiştir.

Gökalp, dinin ahlaki, hukuki, siyasi, iktisadi kurumlara kaynak olduğunu ve bunun da din kültürü (dini hars) olarak temellendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Dinin, milli kültürün tamamlayıcısı ve an'anelerin ise besleyicisi olduğunu vurgulamıştır. Gözübüyük'ün aktardığına göre Gökalp'in an'ane tanımı şöyledir: "İçtimai bir müessesenin muhtelif zamanlardaki şekilleri arasında irtibat ve ahenk tesis eden kaidelerin bütünüdür... An'anelerin değişmez ve mutlak vasıfları vardır."

Gökalp ferdi ve içtimai bakımdan din konusunu ele almış Durkheim'in fikirleri üzerinden sistemini kurmuş ve milli hars ile dini bağdaştırdıktan sonra bu fikirlerin tamamını tek çatı altında toplamak maksadıyla "Türkleşmek-İslamlaşmak-Muasırlaşmak" prensipleri haline getirerek genişletmiştir. Bu fikri yapıya karşı çıkanlara da Türkleşmek-İslamlaşmak ülkülerinin, Muasırlaşmak ülküsüyle ters düşmediğini, çatışma içinde olmadığını aksine Türk-İslam harsı geliştirmeye çalıştığını ifade etmiştir.

2.1.8. Büyük Fikir Adamı Ziya Gök Alp (Yazan: Külüg Tegin, 26 Ekim 1951, 56. sayı)

Orkun dergisi, Ziya Gökalp'in 27. ölüm yılı anısına 56. sayıyı Ziya Gökalp'e ithafen hazırlamıştır. Dergideki ilk makale Külüg Tegin'e ait olup Tegin makalesini Gökalp'in kısa bir hayat hikâyesi üzerine kurgulamaktadır. Gökalp'in aile bilgisine, okul hayatına, Taşkışla'da hapis yatmasından Malta'ya sürgün edilmesine; sürgünden vefatına dek geçen süre boyunca verdiği mücadeleleri aktarmaktadır. Gökalp'in hayatında önceki makalelerde değinilmeyen hususlara yer vermek daha anlamlı olacaktır.

Tegin, Gökalp'in intihar teşebbüsüne yöneldiği o buhranlı dönemi onun sözleriyle şöyle anlatmaktadır: "Zaman geçtikçe ümitlerim sönüyor; hayatın manevi kıymeti nazarımda düşüyordu. Bu vaziyet öyle bir şekil aldı ki, yalnız yemek, içmek için yaşamaktansa ölümü tercih etmek fikrini kabulde muztar kaldım. Vakayı zararsızca atlattıktan sonra epeyce düşündüm ve mefkûremi buldum." (Tegin, 1951, s. 1). Gökalp'in sağlığına kavuştuktan sonra söylediği bu sözler, içinde bulunduğu sürecin zorluğunu gözler önüne serdiği gibi elim olay sonrasında ülküsünü bulduğunu ve o yola kendisini adadığını anlamaktayız.

Tegin, Gökalp'in Ömer Seyfettin ve arkadaşlarının başladıkları "Yeni Lisan" hareketine dâhil olduğunu;

...ben lisan meselesini kâfi görmeyerek Türkçülüğü bütün mefkûreleriyle, bütün programıyla ortaya atmak lazım geldiğini düşündüm. Bütün fikirleri ihtiva eden Turan manzumesini yazarak "genç Kalemler" de neşrettim. Bu manzume tam zamanında intişar etmiştir. Ondan sonra mütemadiyen bu manzumede esasları şerh ve tefsir ile uğraştım (Tegin, 1951, s. 2).

sözleriyle sadece dil konusunda yapılacakların yeterli olmayacağını ve aynı zamanda Türkçülüğün bütün merhalelerine girilmesi gerektiğini ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Tegin, Gökalp'in İttihat ve Terakki Cemiyeti bünyesinde Diyarbakır, Selanik ve İstanbul'da sorumluluk üstlendiğini ve çalışmalar yaptığını ifade etmiştir. Cemiyetin, merkezini İstanbul'a taşımasıyla Gökalp'in de İstanbul'a geldiğini ve cemiyetin desteğiyle "Edebiyat Fakültesi", "İçtimaiyat" ve "Milli Tetebbüleri" mecmualarını çıkardığını beyan etmiştir. Ayrıca Atsız'ın 1917 yılında "Yeni Mecmua'yı" (Tegin, 1951, s. 3) çıkarmaya başladığını ve yayımlanan makaleleriyle Türkçülük ülküsü üzerine fikirlerini neşrettiğini aktarmıştır.

Tegin, Macar âlimi László Rásonyi'nin "müşterek bir vicdan ifade eden Turan mefkûresi" (Tegin, 1951, s. 3) sözünün Gökalp'te "hadd-i gayesine" ulaştığını söyleyerek makalesini sonlandırmıştır.

2.1.9. Ziya Gök Alp (Yazan: Ali Nüzhet Göksel, 26 Ekim 1951, 56. sayı)

Ziya Gökalp'in damadı olan Ali Nüzhet Göksel Orkun Dergisi'nin Ziya Gökalp özel sayısında fikri bir muhasebesini yapmıştır. Göksel, Gökalp'i şu ifadelerle genel manada tanıtmaktadır:

Milliyetçi Bir sosyolog olarak Türk milletinin sosyal bünyesini ilmin teşrih masası üzerine koydu. Bu bünye üzerinde bulunan Uzakşark medeniyetinin yadigârlarını ve daha sonra İslamiyetle beraber kabul ettiğimiz İslam ve Şark medeniyetinin unsurlarını birer birer işaret ederek Türkün kendine mahsus yarattığı kıymetleri, ilmi metotlarla araştırarak bunların arasından çıkarıp sıraya koydu. Gök Alp bu ameliyenin adına Türkleşmek demişti... İslam medeniyeti içinde yaşarken çeşitli İslam ümmetleri arasında müştereken devam eden ve bu uğurda Türk dehasının yoğura yoğura asırlar boyunca uzayıp gelen din kültürünü de inceleyerek bugünkü Türkler arasında bunun devamına İslamcılık adını vermişti. Bu fikir mücadelesi Turan manzumesiyle tam kıvamını bulmuştur (Göksel, 1951, s. 4).

Göksel, "Turan" şiirinden sonra Türk düşüncesindeki yeni istikamet "Milliyetçilik" olduğunu ve devamında neşredilen "Kızıl Elma" şiiri, "Yeni Turan" ile "Ay ve Demir" romanlarının Türk milletinde bir uyanışa vesile olduğunu vurgulamaktadır. Gökalp'in sosyoloji ilmine dayanarak "milli terbiye, milli ahlak, milli iktisat, milli hukuk, milli vezin, milli dil" gibi bütün toplumsal meseleleri, uyumlu olarak ortaya koyduğuna dikkat çekmektedir. Bu kapsamda Gökalp'in Garplılaşmak fikrini de milli bir boyuta taşıdığını ifade eden Göksel; Şark ile Garp'ın aynı anda yaşatılmak istenmesinin ikilik doğurduğunu ve Gökalp'in de iki taraf arasında milli bir uzlaşma fikrini savunduğunu (Göksel, 1951, s.4) ve bu dengeyi oluşturan kriterlerini de şöyle beyan etmiştir:

- Medeniyet beynelmiledir, hars millidir.
- Medeniyet bir milletten başka bir millete geçebilir, kültür geçemez.
- Bir millet medeniyetini değiştirebilir, kültürünü değiştiremez.
- Medeniyet iktisadi, hukuki, ilah fikirlerin mecmuudur, kültür dini, bedii ahlaki duyguların mecmuudur (Göksel, 1951, s.4)

Böylece Gökalp bu durum değerlendirmesine göre garp medeniyetine girerken kültürümüz ve milli geleneklerimizin muhafaza edileceğini, garptan ise teknik ve medeniyetin alınacağını savunmaktadır.

2.1.10. Ziya Gök Alp Dinsiz Miydi? (Yazan: Abdülhadi Toplu, 26 Ekim 1951, 56. sayı)

Abdülhadi Toplu, Orkun Dergisi'nin Ziya Gökalp özel sayısında son zamanlarda rahatsızlık duyduğu Türk milletinin bazı üstatlarına yönelik "kötüleme hastalığı" diye adlandırdığı olumsuz bazı etiketlemelerin yapılmasına eleştiri niteliğinde bir makale kaleme almıştır. "Kötüleme hastalığı"na yakalanan, ismi verilmeyen şahsiyetin Ziya Gökalp'i "dinsiz" olarak itham ettiğine tepki gösteren Toplu, Gökalp'in din konusundaki bakış açısını, görüşlerini ve çalışmalarını tasnifleyerek sunmuştur.

Toplu, Gökalp'in Türk ve İslam âleminin geri kalışının sebeplerinden birinin de "dinin aslı hüviyetinden uzaklaştırılması ve bir siyasete alet edilmesinden ileri geldiği" fikri olduğunu, dini kendine ve politikaya alet edenlere karşı duruş sergilediğini ifade etmektedir. Gökalp'in;

Allah'a, dine, vatana, millete inandığını, taassupsuz bir din duygusu ile millet tesanüdünü istediğini", "dinin ahlaktan daha yüksek bir ahlak olduğunu, Ahlakın bir insanı ancak fazilete kadar yükseltebileceğini, dinin ise insana Evliyalık namı veren bir makama çıkaracağını", "çocuklukta din terbiyesi almayanlar ölünceye kadar şahsiyetsiz olmaya, iradesiz ve seciyesiz yaşamaya mahkûmdur." (Toplu, 1951, s. 12)

sözlerinin onun dine ne ölçüde yakın olduğunu ve dine ne derece kıymet verdiğini ortaya koymaktadır. Toplu Gökalp'in dinde Türkçülük fikirlerini Gökalp'in kendi ifadeleri ile aktarmaktadır:

Dini Türkçülük din kitaplarının ve hutbelerle vaizlerin Türkçe olması demektir. Bir millet dini kitaplarını okuyup anlayamazsa vaizlerin ne söylediğini anlayamadığı suretle de ibadetlerden hiçbir zevk alamaz. İmamı Azam Hazretleri hatta namazdaki surelerin bile milli lisanla okunmasının caiz olduğunu beyan buyurmuşlardır (Toplu, 1951, s. 12).

Yazar Gökalp'in dine olan bakış açısını sadece beyanatları ile değil yazmış olduğu şiirler ve ilahilerle de ortaya koymaktadır. "Bir ülke ki camiinde Türkçe ezan okunur / Köylü anlar manasını namazdaki duanın / Bir ülke ki mektebinde Türkçe Kur'an okunur / Küçük büyük herkes bilir buyruğunu Hudanın" (Toplu, 1951, s.13) dörtlüğünde milliyetçilik, milli kültür, milli lisan, milli ahlak ilkelerinin ve dine olan bakış açısının yer aldığı gözlemlenmektedir. Ziya Gökalp'in, Kur'an'ın Türkçe okutulmasına yönelik isteği, onun "dinsiz" olarak yaftalanmasına sebep olan söylemler arasında yer almaktadır. Toplu

bu duruma cevaben Gökalp'in "Bugüne kadar mekteplerde Kur'an'ı Kerim okutulmuş olsaydı, herhalde bugünkü dini keşmekeş ve dinsiz cemiyet olmazdı." (Toplu, 1951, s. 13) ifadelerini kullanarak tepkisini ve gerekçesini ortaya koymuştur.

Gökalp, "İslamiyet mukallikliği, dini esareti kabul etmez. İslam ümmeti Buda'nın ümmeti gibi bir tekkeler konfederasyonu değil bir medreseler müttehidesidir. Bütün İslam âlemi büyük bir darülfünundur." diyerek İslam dininin üstün durumunu izah etmektedir. Yine Gökalp Allah'a inandığını ve ona tapıtığını; "Benim dinim ne ümmettir ne korku / Allah'ıma sevdiğimden taparım, / Ne Cennet ne cehennemden bir koku / Almaksızın vazifemi yaparım." (Toplu, 1951, s. 13) dörtlüğüyle de inancının hissi karşılığını dile getirmiştir.

Toplu, Gökalp'in Malta sürgünü sırasında kızı Seniha Hanıma yazmış olduğu bir mektuptan şu cümleleri de paylaşarak "... Allah en çok sevilen bir vicdandır. En iyi din Allah'ı en iyi sevdiren dindir. Hiç kasvet çekmeyiniz, Allah vardır. Tekâmül vardır. Tabii adalet vardır. Bugünkü ahvale bakıp da Allah'ın adaletinden şüphe etmemeli, Allah sabırlıdır. İnsanların adaletle, hürriyete, mükemmeliyete ulaştırmaktır." (Toplu, 1951, s. 14) sözleriyle en samimi halinde dahi özündeki din ve inanç hissiyatını açıkça dile getirdiği aktarılmaktadır.

Abdülhadi Toplu, Gökalp'in din konusunda görüşlerini, savunularını, kaleme aldığı şiir, ilahi, beyanatlarıyla bir değerlendirme yapmış ve Gökalp'in dindar/dinsiz olması durumunun da kimseyi ilgilendirmediği üzerine sert bir eleştiri dili kullanarak Gökalp'e yönelik yapılmaya çalışılan bu karalamaya kalemiyle tepki vermiştir.

2.1.11. Halkçılık Karşısında Gök Alp (Yazan: Faik Gözübüyük, 26 Ekim 1951, 56. sayı)

Faik Gözübüyük'ün Ziya Gökalp özel sayısında, "tarihimizi sosyolojik bir tefekkürle inceleyen ilk kimse" olarak tanımladığı Gökalp'in halkçılık anlayışı üzerine bir makale kaleme aldığı görülmektedir. Gözübüyük, Gökalp'in halkçılığı, siyasi ve içtimai halkçılık olarak iki kısma ayırdığına dikkat çekmektedir. Siyasi halkçılığın "bir hukuk meselesi olduğu ve kanunlar karşısında herkesin aynı haklara sahip olması" şeklinde tanımlanmasına karşılık içtimai halkçılığın; "siyasi tabakalardan ziyade içtimai, iktisadi sınıflar arasında tezdâ kaldırarak, böyle bir tezdattan istifade edecek ve bunu kızıştıracak sol, menfi hareketlere meydan vermeyip, herkese istihkakını ve herkese ihtiyacını vermek olacağını, bunun sosyalizm değil solidarizm olabileceğini"(Gözübüyük, 1951, s.15) vurgulamıştır. Bu durumu analiz ettiğimizde Gökalp'in egoizmden uzak olan yaklaşımı, karşılıklı dayanışmayı ve güven zihniyetini kuvvetlendiren bir fikri akım ön plana çıkarmaktadır.

Gökalp'in halkçılık felsefesinin "sınıf, imtiyaz yok meslek var" formülü üzerine kurulduğunu aktaran Gözübüyük (1951, s.15), eşitlik manasında olan halkçılığın farklı zümreleri sadece iş bölümü hususunda ayrılımları gerektiğine odaklanmıştır. Bunun aksi durumunun ortaya çıkması durumunda ise "Eğer bir cemiyet içerisinde muhtelif sınıflar birbirlerini istismara yahut imhaya çalışırlarsa orada içtimai tesanüt, millî birlik diye bir şeyden bahsedilemez." (Gözübüyük, 1951, s.15) diyen Gökalp; halkçılığın temel yapı taşlarının toplumsal dayanışma ve millî birlik olduğunu savunmuştur.

Gözübüyük, Gökalp'in halk ve devlet arasındaki ilişkiye yönelik fikirlerini de şöyle aktarmaktadır:

Bir milletin ruhunu halk, bedenini ise hükümet teşkil eder. Hükümet ve devlet beden yapısı gibi elastikiyetini kaybetmiş, muayyen kaide ve kanunlar dâhilinde işleyen otomatlardan ibarettir. Halk ise aile, köy, cemiyetler, siyasi partiler, dini cemaatler vb. gibi bir takım ocaklardan, müesseselerden müteşekkil bulunur. (...) Merkezîyetçi, her işi devletten bekleyen sistemlerde ise bu tam aksine olur. O zaman ruh hükümet, beden millet olacaktır (Gözübüyük, 1951, s. 16).

Gökalp'in halkla devlet arasındaki ilişkide dikkat çektiği bir diğer husus ise halk teşkilatı konusudur. "Memleketimizde hükümet teşkilatından iktisatça kim istifade ediyor? Hangi halk unsurları iktisadi teşkilata malik ise onlar. Bu gibi teşkilattan mahrum olan bilhassa Türk-İslam unsurlarının yurdumuzun hazinelerinden ufak bir hisse bile alamadığını her an teessüfle görüyoruz." (Gözübüyük, 1951, s. 16) ifadeleriyle durumu izah eden Gökalp; devlete karşı milletin vaziyetini koruması için ikili diyalogu dengede tutacak bir teşkilat yapısının gerekliliğinden bahsederek bu konuda halkın bilinçlenmeye ihtiyacı olduğunu ön plana çıkarmaktadır.

2.1.12. Ziya Gök Alp'in Garpcılık Anlayışı (Yazan: Faik Gözübüyük, 7 Aralık 1951, 62. sayı)

Orkun Dergisi'nin 1951 yılında çıkan sayılarındaki Ziya Gökalp üzerine yazılan makalelerin sonuncusunu kaleme alan Faik Gözübüyük, Gökalp'in garpcılık anlayışını değerlendirmektedir. Gözübüyük, Gökalp'in garpcılık anlayışını şöyle özetlemektedir: "Hakiki muasırlaşmaya engel olan dinin esas manasını anlayamamış dini taassup sahipleriyle, Avrupa'yı idrak edemeyen garpcılık müteassıplarının fikirlerinin tamamıyla aksi istikamettedir. O diğer görüşlerin zararlı taraflarını giderecek orta yolu bulmuştur." (Gözübüyük, 1950, s. 12).

Gökalp, Türk milletinin bağımsız bir millet olarak yaşamasını ve kendi kendisine yetmesini arzulamaktadır. Bu durumun

mümkün olması içinde batıdan alınacak maddi kültür materyalleri olan ilim, fen, teknik unsurlarının da hem milli kurumlara hem de geleneklerimize uydurulması gerektiğini düşünmektedir. Bu konu üzerine Gökalp, “Asrın fünun ve felsefesini ve usuliyatını, milli ve dini an’anelereimize aşilar ve mezcederek muasır bir Türk-İslam medeniyeti hâsıl olacaktır. An’ane kendi başına mübdi olmakla beraber ona aşılana yenilikler de damarlarındaki hayat nesginden feyz alarak canlanır ve adi taklitte olduğu gibi çürüyüp düşmez.” (Gökalp, 1918, s. 16-19) fikri savunmasını yapmaktadır. Ona göre Avrupa’ya muhtaç olmayacak bir merhaleye ulaşmak, üretici sınıfı yetiştirmek, Avrupa’yı taklit etmek yerine yapıcı konuma erişmek çağdaşlaşmanın esasını oluşturmaktadır.

2.1.13. Ziya Gök Alp’ta Turancılık (Yazan: Ş. Mehmet Gökalp, 4 Ocak 1952, 66. sayı)

Ş. Mehmet Gökalp, 1952 yılında Orkun Dergisi’nin ilk sayısı olan 66. sayıda Ziya Gökalp’in Turancılık anlayışı üzerine bir makale kaleme almıştır. M. Gökalp, Turancılık mefkûresinin yarım asra varan mazesine değinerek sadece Türkiye’de değil Avrupa ülkelerinde de araştırmalara konu olduğuna ve hatta 1917 yılında Berlin Üniversitesi Şark Sefinesi Tebliğleri Dergisi’nde Ziya Gökalp’in bazı makalelerinin Almanca dilinde neşredildiğine ayrıca Martin Hartmann’ın Almanca “Turanismus (Turancılık)” adında bir eser yazdığına dikkat çekmiştir (Gökalp, 1952, s. 4).

Ziya Gökalp’in Turancılık idealini “Edebi bakımdan Turancılık ve Fikri mefkûre bakımından Turancılık” şeklinde iki yönden ele alan M. Gökalp, Turancılık fikrinin ilk olarak Genç Kalemler Mecmuasında yayımlanan “Turan” manzumesiyle kuvvet bulduğunu aktarmaktadır (M. Gökalp, 1952, s. 5). Manzume sonrasında ise ortaya çıkan etki yazılara konu olmuş ve Ali Cenap Yöntem (M. Gökalp, 1941, s. 13) Çınaraltı Mecmuasında yer alan makalesinde hissiyatını “Turan manzumesini okudum. Mana itibarıyla çok kuvvetli idi. Nesimi ile baş başa verdik bir kere daha okuduk, bu sefer harikulade bulduk. Şiir, gözlerimiz önünde şimdiye kadar görmediğimiz çok geniş manevi bir ufuk açmıştı.” (Göksel, 1949, s. 79) diyerek şiirin güçlü etkisini dile getirmiştir. Ömer Seyfettin’in bazı hikâyelerinin baş kısmına “Vatan ne Türkiye’dir, Türklere, ne Türkistan, / Vatan, büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan!” dizelerini yerleştirmesinin, Ahmet Hikmet Müftüoğlu’nun “Altın Ordu” adlı makalesini yazmasının, Ziya Gökalp’in “Vatan Sesleri – Altın Destan” manzumesini ve “Kızıl Elma” manzum hikâyesini de devamında yazmasının Türkçülüğe güç kazandırdığını (M. Gökalp, 1952, s. 5) ifade etmiştir.

Ziya Gökalp’in yukarıda değinilen edebi bakımdan Turancılık anlayışı asıl amaçladığı fikri mefkûre bakımından Turancılık anlayışının hazırlık aşaması olarak görülmektedir. Ziya Gökalp, mefkûrevi Turancılıkla derin açık manada tüm Ural-Altay kavimlerinin birliğini milli bir çatı altında arzulamaktaydı. M. Gökalp, Ziya Gökalp’in Turan idealinin “Bağrında bütün Türklerin toplu bulunduğu, Türkçenin konuşulduğu bütün Türk ülkelerini içine alan mefkûrevi bir Türk vatanıdır.” (M. Gökalp, 1952, s.6) ifadeleriyle açıklamaktadır. Devamında ise M. Gökalp, Ziya Gökalp’in Türkçülük gayesinin de “Türkiyecilik / Oğuzculuk yahut Türkmencilik / Turancılık” (M. Gökalp, 1952, s. 6) olarak üç aşamalı olduğuna değinmektedir. Bu ayrımdan anlaşılmaktadır ki Ziya Gökalp, Turancılığı Türkçülük idealinin bir aşaması olarak tanımlamış ve Turancılığın kimleri kapsadığı üzerine şunları arz etmiştir:

Türkçülüğün uzak mefkûresi ise Turandır. Turan bazılarının zannettiği gibi, Türklere başka, Moğolları, Tonguzları, Finvaları, Macarları da ihtiva eden bir KAVİMLER HALİTASI değildir. Bu zümreye ilim lisanında Oral-Altay zümresi denilir... Turan kelimesi münhasıran Türkleri ihtiva eden bir isimdir. O halde Turan kelimesini bütün Türk şubelerini ihtiva eden büyük Türkistan’a hasretmemiz lazımdır, Türkiye’deki Türk hasrına dâhil olanlar tabii yine bu ismi alacaklardır (M. Gökalp, 1952, s. 6).

Ziya Gökalp, Turancılık idealinin sadece Türkleri kapsadığını, yanlış anlaşıldığı üzere diğer milletleri içerisine almadığını, tüm Türk boylarını içerisine alarak Türk birliğinin sağlanmasını ve Büyük Türkistan ülküsünün içerisinde Türkiye’deki Türklerin de yer alacağını açıkça anlatmaktadır.

2.1.14. Ziya Gök Alp’in Milli İctimaiyat Metodları (Yazan: Faik Gözübüyük, 4 Ocak 1952, 66. Sayı)

Orkun Dergisi’nin 1952 yılındaki sayılarında, Ziya Gökalp üzerine neşredilen ikinci ve son makale de Faik Gözübüyük’e aittir. Gözübüyük’ün, Orkun Dergisi’nin 1951-52 yıllarında yayımlanan sayılarında Ziya Gökalp’i konu ettiği 6 altı makalede imzası vardır. Her makalesinde Gökalp’in farklı fikirlerini aktaran Gözübüyük, son makalesi olan “Ziya Gök Alp’in Milli İctimaiyat Metodları”nda da milli içtimaiyatın temelde yer alan 5 metodunu kısaca anlatmakta ve aslında yer verdiği altıncı metotla da beşinci metodun önemine yer vermektedir. Gözübüyük’ün ele aldığı ilk metot, “Tearüf Metodu”dur. Gözübüyük ilk metodun gayesini şöyle ifade etmiştir:

Bu metodun esası; bir milletin sahip olduğu muhtelif sosyal ve kültürel cereyanlar arasında -bunlardan herhangi birini inkâr etmemek şartıyla- müşterek noktaları ortaya çıkarmaktan ibarettir. Bu usulle araştırılacak olan iştirak noktaları o milletin örf ve adetlerine bünyesine uygun olan hususları ihtiva ettikleri içindir ki dikkate değer ve kıymeti haizdirler (Gözübüyük, 1952, s.12)

Daha açık bir ifadeyle; yöntemin amacının bir milletin haiz olduğu çeşitli sosyal ve kültürel akımlar arasında herhangi birini reddetmeden ortak noktaların, o milletin gelenek ve göreneklerine uygun özellikler taşıması sebebiyle kıymetli olmasıdır.

İkinci metot ise “Tenakür Kaidesi”dir. Gözübüyük, bu metodu şöyle izah etmiştir: “Bu kaide ile de aynı medeniyete mensup muhtelif milletlerin içtimai müesseseleri, sosyal psikolojileri arasındaki açık ve kapalı ayrılıklar gösterilmiş olunacaktır. Bu metot bir milletin diğer milletler içerisindeki, durumunu ve şahsiyetini belirtmek işini üzerine almış bulunmaktadır.” (Gözübüyük, 1952, s. 12). Bu yöntemin aynı medeniyetten gelen milletlerin sosyal kurumları ve toplum psikolojileri arasındaki belirlenmiş bariz ve gizli farklar olduğu, bu farkların milletlerin toplumsal yapılarındaki özgünlükleri gösterdiği, ayrıca bir milletin, diğer milletler arasındaki konumunu ve karakterini belirlemeye yönelik rol aldığı değerlendirilmektedir.

Gözübüyük’ün ele aldığı üçüncü metot “İhsaiyat Usulü”dür. Gözübüyük, bu metodu şöyle izah etmiştir: “Milletin vicdanında yer eden kıymet hükümlerinin nüfus ve kuvvetini ölçmek, riayet derecelerini tespit etmek gayesine matuftur. Muhtelif milletler arasında reddedilen veya kabul edilen kıymet hükümleri unsurlarının tayini de bu metotla mümkündür.” (Gözübüyük, 1952, s. 12). Bu yöntemle milletler arasındaki değer farklılıkları ve benzerliklerin ortaya konulabileceği, bir milletin vicdanında yer alan değer yargılarının etkisini ve gücünün ölçülebileceğini, farklı milletler arasında kabul edilen veya reddedilen değer yargılarının da bu usulle tespit edilebileceğinden bahsedildiği anlaşılmaktadır.

Gözübüyük’ün ele aldığı dördüncü metot “Telif Kaidesi”dir. Gözübüyük, bu metodu da şöyle izah etmiştir: “Bir milletin içerisinde medeniyetçi ve harsçı şekillerde ayrılmış olan muhtelif fikir cephelerini birleştirmek, bir bütün haline getirmek başlıca mevzudur.” (Gözübüyük, 1952, s. 12). Bu yöntem bir millet içindeki farklı düşünce gruplarını birleştirmenin önemini vurgulamakta ve bu fikir ayrılıklarını birleştirerek uyumlu bir toplum oluşturmak, bölünmeleri aşmak ve onları bir milletin ortak çıkarları doğrultusunda birleştirmek amaçlanmaktadır.

Gözübüyük’ün ele aldığı beşinci metot “İstishat Kaidesi”dir. Gözübüyük, bu metodu da şöyle izah etmiştir: “Milli vicdanın tecelli ettiği, milli mefâhirin sembolü olan o milletin dâhilerinin, kahramanlarının eser ve hareketlerini vesika ittihaz etmek ve bu vesikalarla içtimai hakikatleri elde etmek.” (Gözübüyük, 1952, s. 12). Bu yaklaşım, bir milletin büyük şahsiyetlerinin bıraktığı izlerden yola çıkarak, milletin ortak kimliğini ve toplumsal yapısını anlamayı hedeflemektedir.

Gözübüyük’ün ele aldığı altıncı metot “Milletin Enmuzecini Tayin Kaidesi”dir. Gözübüyük, bu metodu da şöyle izah etmiştir: “Bir milletin sahip olduğu müesseseler ve bunların tabi oldukları kanunlar o milletin milli en muzecini teşkil eder. Beşinci metot bunu tayin etmek ve tanımak, ortaya çıkarmak usullerinden ibarettir. Böylece içtimai müesseselerin mahiyeti, hayatîyet kabiliyeti tekâmülleri anlaşılmış olacaktır.” (Gözübüyük, 1952, s. 12). Bu yaklaşım ise bir milletin sosyal yapısını anlamak için onun kurumlarını ve bu kurumları düzenleyen yasaları analiz eden beşinci yöntemi açıklamakta ve bu yolla milletin toplumsal gelişiminin kavranacağını belirtmektedir.

Faik Gözübüyük’ün Ziya Gökalp’in milli içtimaiyat metotlarını ele aldığı çalışması, Gökalp’in milli sosyolojiye getirdiği farklı yöntemleri kapsamlı bir şekilde inceler. Gözübüyük’ün çalışması, Gökalp’in sosyolojiye kazandırdığı bu metotları, bir milletin kültürel ve toplumsal yapısını anlamada önemli bir çerçeve olarak sunmaktadır.

0.2. 1962-64 Yıllarındaki Sayılarda Yer Alan Makaleler

Orkun dergisinin ikinci yayım döneminde Ziya Gökalp üzerine 3 makale yazılmıştır. 1962 yılında Şubat (1. sayı), 15 Aralık (11. sayı) ve 1 Ağustos (29. sayı) tarihli sayılarda makaleler yayımlanmıştır. Bu dönem yayınlanan derginin, ilk sayısının on dördüncü sayfasında, derginin her sayısının iki sayfasının vefat eden Türk milliyetçisi şahsiyetlerine ayrılacağına yönelik bir üst yazı görülmektedir.

0.2.1. Ziya Gökalp (Yazan: A. Çiftçioğlu, Şubat 1962, 1. sayı)

Çiftçioğlu kaleme aldığı makalede Gökalp’in Türkçülük ve Turancılık ülküleri üzerine değerlendirme yapmakta ayrıca Gökalp’e düşmanlık yapanlar ve onu karalamaya çalışanlara yönelik fikri idealler üzerinden cevap vermektedir. Çiftçioğlu, “Ziya Gökalp’in Türklüğe yaptığı büyük hizmet Türk milliyetçiliği yani Türkçülük alanındadır. Tarihin uzak yüzyıllarından beri var olan fakat Tazminattan sonraki devirde hem devamlı hem de daha şuurulu bir mahiyet alan Türkçülüğü ilk defa bir programa bağlayan Ziya Gökalp’tir.” (Çiftçioğlu, 1962, s. 14) ifadeleriyle Gökalp’e atfedilen önemi vurgulamaktadır.

Çiftçioğlu (1962), Gökalp’in Türkçülük ve Turancılık idealleri üzerine olan görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

Türk ülküsünü yakın ve uzak ülkü olmak üzere ikiye ayırmak lazımdır. Yakın ülkümüz Oğuz ve Türkmen birliğidir.

Çünkü kültürce birleşmeleri en kolay olan Türkler, Oğuz Türkleridir. Yani yakın ülkümüz Oğuz Birliği veya Türkmen birliğidir. Uzak ülkümüz ise Turan ülküsüdür ve sadece Türklerin birliğidir. Turan ülküsü bugün

için hayal gibi görünmekle beraber tarihte bir gerçektir. Çünkü Türkler tarihte birkaç kere birleşmişlerdir. Gökalp “Tarihte gerçek olan şeyler, gelecekte de gerçek olabilir.” demiştir (Çiftçioğlu, 1962, s. 14).

Çiftçioğlu, Gökalp’e yönelik yapılan olumlu tenkitlerin yanı sıra bazı kişilerce olumsuz eleştirilerine ve yergilerine Gökalp’i konu etmelerinin apaçık düşmanlık olduğunu savunmaktadır. Çiftçioğlu (1962), Gökalp’e düşmanlık edenleri şöyle deşifre etmektedir:

Gökalp düşmanlığı, fikir adamımızın şahsından çok milliyetçiliğine karşıdır. Gökalp’e düşmanlık edenlerin büyük çoğunluğu yerli kızılardır. Bu düşmanlığın iki sebebi vardır. Birincisi Gökalp’in eserleri ile Türkün manevi gücünü ayakta tutmasıdır. İkincisi ise büyük fikir adamımızın Turancılık ülküsünün de en büyük siması bulunmasıdır (Çiftçioğlu, 1962, s. 30).

Çiftçioğlu’nun değerlendirmesinde, Ziya Gökalp’in Türkcülük ve Turancılık ideallerine kattığı değerlerin önemi vurgulanırken, bu ideallere düşmanlık besleyenlerin eleştirileri Gökalp’in Türk milliyetçiliği üzerindeki etkisine bağlanarak ele alınır. Çiftçioğlu, Gökalp’in Türk kimliğine yaptığı katkıyı ve ilk kez sistematik bir Türkcülük programı oluşturduğunu belirtir; Turancılık ülküsünü ise Oğuz birliği ve uzak hedef olarak ele alır. Gökalp’e yönelik olumsuz eleştirilerin, onun şahsından çok milliyetçilik ve Turancılık ülküsüne karşı bir düşmanlık olduğunu savunan Çiftçioğlu, bu yergilerin ardında, Gökalp’in Türklerin manevi gücünü koruyan ve ulusal birliği destekleyen fikirlerinden rahatsızlık duyan “Moskofçular”ın olduğunu öne sürer. Gökalp’e karşı yapılan saygısızlığın kökeninde Gökalp’in kendi tabiri ile “Moskofçular”ın yer aldığı görülmekte ve Türkcülük ülküsüne zarar verme amacı taşıdığı değerlendirilmektedir.

0.2.2. Ziya Gökalp ve Din (Yazan: Hikmet Tanyu, 15 Aralık 1962, 11. sayı)

Hikmet Tanyu, kaleme aldığı makalesinde bazı kişilerce Gökalp’e yöneltilen dinsiz söylemlerin, karalamaların, asılsız konuşmaların ve bazı yazılarda bu yönlü telmihlerin gayri ahlaki ve gayri İslami olduğunu dile getirirken aynı zamanda bu kişilerin Gökalp’in eserlerini unutturmaya çalıştıklarını ifade etmektedir. Gökalp’in dinsiz olduğunu iddia eden kişilere Tanyu (1962) şu cevabı uygun görmüştür:

Her şeyden evvel Müslümanım diyen kelime-i şهادeti getiren ve cemaatle namaz kılarak İslamı sabit olmuş bir insanı, hiçbir şahıs ve mekân İslamıktan kovma yetkisinde değildir. Kendisini papa sanıp aforoz etmeye kalkmak, İslamda yoktur ve böylesi günahdır.

Merhum Diyanet İşleri Reisi Ahmet Hamdi Akseki eserlerinde bunu şöyle açıklamıştır: “İslam’da dini bir sulta, halkın düşüncesi, vicdan ve itikadı üzerinde ruhani bir tahakküm yoktur. Hiç kimse başka birini Allah namına ne aforoz ve tekfir, ne de günahlarını affedebilir. En büyük bir din adamının bile böyle bir salahiyeti yoktur. Dini nüfuzu ne kadar büyük olursa olsun onun da vazifesi Allah’ın emirlerini söylemek, hak ve hayrı tavsiye etmektir. Vicdanlar üzerinde bu tahakküm peygamberin kendisinde bile yoktur.” Allah, Peygambere Gaaşiyeye süresi, ayet 21 ve 22’de hitaben şöyle buyurmuştur: “Habibim, hatırlat! Sen yalnız hatırlatmaya memursun. Yoksa onların üzerinde murakabada bulunacak değilsin...!” (Tanyu, 1962, s. 4).

Bir kimsenin dini inancı hususunda yorumlar yapmanın İslamiyet’e aykırı bir durum olduğunu atıflarla açıklayan Çiftçioğlu, bu kimselerce ne yapılırsa yapılsın Gökalp’in fikri meşalesinin söndürülemeyeceğini savunmaktadır.

Hikmet Tanyu’nun Gökalp’e dair yazısında, Gökalp’e dinsizlik ithamında bulunanların eleştirisi, İslam’ın hoşgörüsüne ve vicdan özgürlüğüne dayanarak temellendirilmiştir. Tanyu, Gökalp’in Müslümanlığının şahadetiyle sabit olduğunu vurgularken, İslam’da aforoz ve tekfir yetkisinin olmadığını Ahmet Hamdi Akseki’nin açıklamalarıyla destekler. Bu bağlamda, Gökalp’i dinsizlikle suçlamanın İslam ahlakına aykırı olduğunu belirten Tanyu, eleştirilerin aslında Gökalp’in eserlerini unutturma çabası olduğunu öne sürer. Gökalp’in fikirlerinin bu tür iftiralarla engellenemeyeceğini savunan Tanyu, Gökalp’in düşünsel mirasının sönmeyecek bir meşale gibi Türk milletine ışık tutmaya devam edeceğini ifade eder.

0.2.3. Ziya Gökalp (Yazan: Prof. Aydın Yalçın, 1 Ağustos 1964, 29. sayı)

Orkun Dergisi’nin son sayısında Ziya Gökalp üzerine yazılan makalenin ustası Aydın Yalçın’dır. Yalçın makalesinde, Gökalp’in çocukluk döneminden başlayan zorlu hayatından kesitler verdikten sonra Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu yıkılma evrelerinde “Türk milletini dağılan imparatorluk içinde ve muhasım bir dünya ortasında mevkiini göstermiş, aydınlara, cemiyetin liderlerine İstikbal için takip edilecek yolu işaret etmiştir.” (Yalçın, 1964, s. 49) düşüncesiyle ortaya attığı fikri akımların önemine değinmektedir. Yine Yalçın (1964) Gökalp’in bu süreçte “August Comte ve Durkheim’in universalist içtimai felsefesinden mülhem görüşleri imparatorluğun dağılma devresinde Türk milleti için bir tesanüt ve bir birlik unsuru” (Yalçın, 1964, s. 49) olarak görüldüğünü ifade etmiştir.

Yalçın, Atatürk'ün hayata geçirdiği inkılapların temelinde yatan fikri zeminin Gökalp'in ülkü ve ideallerinden geliştirildiği iddiasını şu sözlerle aktarmaktadır:

Atatürk devrinin otoriter ve tek partili siyasi düzeni, Ziya Gökalp'in, Fransız pozitivizmi ve rasyonalizmine dayanan cemiyet görüşü ile mahşer-i vicdanı ruhunda temsil eden, fikirlerini zorla cemiyet efdâdına kabul ettiren yüksek bir varlık, <Üstün insan> merhumelerini düşüncelerimize yerleştirmiştir. Bu bakımdan Atatürk'ün süratli inkılaplarla meşgul bulunduğu, otoriter siyasi düzen safhası Gökalp'in içtimayı felsefesine çok şeyler borçludur (Yalçın, 1964, s. 50).

Yalçın, Gökalp'in ülkü ve ideallerini içinde bulunduğu dönem şartlarına göre bir kurtarma operasyonu olarak görmekte, bugün ve gelecek için yeni ideallerin yaratılması gerektiği düşüncesini de şöyle aktarmaktadır:

Bugün dağılan bir İmparatorluğun son günlerinde kendini toparlamaya çalışan Türk milletine birlik ve tesanüd unsuru getiren otoriter ve konformist bir şuur ve içtimai zecir felsefesi ve hayat görüşü yerine yeni bir felsefe bulmalıyız. Hürriyet, tolerans, şahsi teşebbüs vb. gibi daha hürriyetçi ve liberal içtimayı kıymetler üzerine dikkati teksif etmelidir. Milli bünyemiz Oryantalist ve Plüralist bir dünya görüşünün kıymetlerine ve ideallerine yönelmiş bulunmaktadır. Milletimizin bugün eriştiği içtimai tekâmül safhası, ne istikamete doğru gidildiğini açık olarak anlatan, zihni tereddütleri gideren, fikirler arasında ahenk ve sistem kurarak tenakuz ve çatışmaları önleyen fikir liderlerine duyulan ihtiyacı büsbütün şiddetlendirmiştir (Yalçın, 1964, s. 50).

Aydın Yalçın'ın Ziya Gökalp üzerine yazdığı makale, Gökalp'in Osmanlı'nın çöküş sürecinde Türk milletine birlik ve dayanışma kazandıran fikirlerinin önemini vurgularken, bu düşüncelerin August Comte ve Durkheim'in pozitivist ve toplumsal felsefelerinden esinlendiğine dikkat çeker. Atatürk devrinde uygulanan inkılapların temelinde de Gökalp'in bu fikirlerinin yer aldığını belirten Yalçın, Gökalp'in içtimai düşüncesinin, dönemin otoriter yapısına katkıda bulunduğunu savunur. Ancak, günümüzde artık bu otoriter düşünce sisteminin yerini daha özgürlükçü ve çoğulcu bir felsefenin alması gerektiğini ifade eden Yalçın, Türk milletinin toplumsal gelişiminde yeni fikir liderlerine ve özgürlükçü değerlere olan ihtiyacı güçlü bir şekilde dile getirir.

Sonuç

Bu çalışmada, Orkun dergisinde 1950-52 ve 1962-64 yılları arasında Ziya Gökalp üzerine kaleme alınan makaleler incelenmiş ve Gökalp'in Türk milliyetçiliği üzerindeki etkileri ele alınmıştır. İnceleme, Gökalp'in fikirlerinin dönemin sosyo-politik ortamında nasıl bir yankı bulunduğunu ve özellikle Türkçülük ideolojisinin şekillenmesinde oynadığı rolü göstermiştir. Orkun dergisindeki makaleler, Gökalp'in Türk milliyetçiliği, dilde sadeleşme, milli kimlik, ahlak ve tarih anlayışı gibi temel konulara dair düşüncelerinin derinlemesine işlendiği ve bu fikirlerin geniş bir kesim tarafından nasıl benimsendiğini ortaya koymaktadır.

Ziya Gökalp, özellikle Cumhuriyet'in inşa sürecinde modern bir Türk kimliği oluşturma çabalarında öncü bir isim olarak karşımıza çıkmaktadır. Gökalp'in Türkçülük anlayışı, yalnızca etnik bir milliyetçilik değil, sosyolojik temellere dayanan, dil, kültür ve tarihsel birliktelik üzerine inşa edilmiş bir ulus fikrine dayanmaktadır. Orkun dergisinde yer alan yazılarda da bu fikirlerin nasıl yorumlandığı ve Gökalp'in Türk milliyetçiliği anlayışının dönemin Türkçü düşünce hareketlerinde ne denli etkili olduğu vurgulanmıştır.

Dergide yayımlanan makalelerde, Gökalp'in milli terbiye, Turancılık, dil ve ahlak üzerine görüşleri geniş bir biçimde ele alınmış, bu konular etrafında derinlemesine tartışmalar yapılmıştır. Örneğin; Gökalp'in Turancılık anlayışı, Türk milletinin sınırlarını genişletme ve tüm Türkleri bir çatı altında toplama ideali olarak değerlendirilmiş, ancak bunun yalnızca siyasi bir hedef değil, kültürel ve sosyolojik bir mefkûre olduğu sıkça vurgulanmıştır. Ayrıca, Gökalp'in dil üzerine düşünceleri, dilin bir milletin kimliği olduğu ve Türkçenin sadeleşmesi gerektiği üzerine kurulmuş olup, bu düşünceler de makalelerde destek bulmuştur.

1950-52 yıllarında yayımlanan 14 makale, Gökalp'in Türkçülük ideolojisine yaptığı katkıları vurgulamaktadır. Örneğin; Hacıömeroğlu'nun 1950 tarihli makalesi, Gökalp'in Türk düşünce hayatına getirdiği yenilikleri öne çıkarırken, onun milli kimlik ve ahlak konusundaki fikirlerine geniş yer vermiştir. Bu dönemde yayımlanan diğer makalelerde, Gökalp'in milli terbiye, Turancılık ve din gibi konulardaki görüşleri detaylı bir şekilde ele alınmıştır. 1962-64 döneminde yayımlanan 3 makale ise Gökalp'in düşüncelerinin yeniden değerlendirilmesini sağlamış, onun idealleri üzerinden yeni bir milliyetçi perspektif geliştirilmiştir. Özellikle Faik Gözübüyük'ün makaleleri, Gökalp'in içtimaiyat (sosyoloji) metotları ve milli düşünce yapısının nasıl inşa edilmesi gerektiği üzerine derinlemesine analizler sunmaktadır. Bu makalelerde, Gökalp'in sadece Türkçülük değil, aynı zamanda modernleşme ve Batılılaşma konularındaki denge arayışı da tartışılmıştır.

Sonuç olarak, Ziya Gökalp'in düşünceleri, Orkun dergisinde yayımlanan makaleler aracılığıyla hem dönemin milliyetçi düşünce hareketlerine hem de Türkiye'nin sosyokültürel yapısına önemli katkılar sunmuştur. Ziya Gökalp'in Türk milliyetçiliği üzerine geliştirdiği fikirler, Orkun dergisinde yayımlanan makalelerde büyük bir ilgiyle ele alınmış ve dönemin Türkçü düşünce dünyasında geniş bir yankı bulmuştur. Gökalp, sadece bir düşünür olarak değil, aynı zamanda Türk toplumunun modernleşme sürecinde yol gösterici bir figür olarak değerlendirilmiştir. Gökalp'in milliyetçilik, sosyoloji, din, ahlak ve kültür gibi temel konulara dair görüşleri geniş bir perspektiften değerlendirilirken, onun Cumhuriyet'in temel taşlarını oluşturan fikirlerinin dönemin entelektüel çevrelerindeki yansımaları ortaya konulmuştur. Makaleler, Gökalp'in fikirlerinin nasıl bir rehber niteliği taşıdığını, Türk milliyetçiliği hareketinde etkin rolünün olduğunu ve sadece kendi döneminde değil, sonraki kuşaklar üzerinde de etkili olduğunu ve Türk milliyetçiliğinin temellerini atan bir düşünce yapısını miras bıraktığını açıkça ortaya koymaktadır.

Kaynakça

- Atsız, H. N. (1952). Veda. Orkun, 68, 2-7.
- Çetinçelik, M. (1950). Ziya Gök Alp (1875-1924). Orkun, 8, 4-5.
- Çiftçioğlu, A. (1962). Ziya Gökalp. Orkun, 1, 14/30.
- Duru, M. N. (1975). Ziya Gökalp. Milli Eğitim Basımevi.
- Ekiz, O. N. (1977). Yirminci Yüzyılın Büyük Türkçüsü Nihal Atsız. Toker, 15, 5-9.
- Esemeli, B. (1950). Ziya Gök Alp ve Türkçülük. Orkun, 9, 4.
- Fezlioğlu, T. (1996). Atatürk ve Milliyetçilik. Atatürk Araştırma Merkezi Yayınevi.
- YILDIZ, A. (2001). Ne Mutlu Türküm Diyene. İletişim Yayınları.
- Gökalp, Ş. M. (1952). Ziya Gök Alp'te Turancılık. Orkun, 66, 4-6.
- Gökalp, Z. (1918). Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak. Evkaf-ı İslamiye Matbaası.
- Gökalp, Z. (2009). Türkçülüğün Esasları. Mola Kitap.
- Gökalp, Z. (2018). Kızıl Elma. Karbon Kitaplar.
- Gökçeoğlu, S. (1951). Ziya Gökalp Toplantısında Neler Söylendi?. Orkun, 34, 12-15.
- Göksel, A. N. (1949). Ziya Gök Alp. Ahmet Halit Kitabevi.
- Göksel, A. N. (1951). Ziya Gök Alp. Orkun, 56, 3-4.
- Gözübüyük, F. (1951). Büyük Türkçü Ziya Gök Alp'ta Milli Terbiye. Orkun, 32, 6-7.
- Gözübüyük, F. (1951). Ziya Gök Alp'in Türkçülüğü. Orkun, 37, 9-10.
- Gözübüyük, F. (1951). Ziya Gök Alp'ta Din ve An'ane. Orkun, 38, 12-13.
- Gözübüyük, F. (1951). Halkçılık Karşısında Ziya Gök Alp. Orkun, 56, 14-16.
- Gözübüyük, F. (1951). Ziya Gök Alp'in Garpcılık Anlayışı. Orkun, 62, 12.
- Gözübüyük, F. (1951). Ziya Gök Alp'in Milli İctimaiyat Metodları. Orkun, 66, 12.
- Hacıömeroğlu. (1950). Ziya Gök Alp için 24. Ölüm Yılı Dolayısıyla. Orkun, 6, 12-14.
- Hacıömeroğlu. (1950). Ziya Gök Alp için 24. Ölüm Yılı Dolayısıyla. Orkun, 7, 11-12.
- İnan, A. (1933). Vatandaş İçin Medeni Bilgiler. Devlet Matbaası.
- Orkun. (1950). Orkun'un Tarihçesi, Orkun, 1, 2.
- Orkun. (1962). Orkun'un Yeniden Çıkarken, Orkun, 1, 1.
- Özalper, M. (2019). Orkun Dergisi Özelinde Türkçülük (1950-1952). Uluslararası Türkoloji Araştırmaları Sempozyumu 26-28 Eylül 2019 Van-Türkiye, s. 787-798.
- Sağlam, S. (2008). Ziya Gökalp. M. Ç. Özdemir(Ed.), Türkiye'de Sosyoloji I, (s. 161-219). Phoenix Yayınevi.
- Tanyu, H. (1962). Ziya Gökalp ve Türk Milliyetçiliği. Toprak Yayınları.
- Tanyu, H. (1962). Ziya Gökalp Ve Din. Orkun, 11, 4/21.
- Tegin, K. (1951). Büyük Fikir Adamı Ziya Gök Alp. Orkun, 56, 2-3.
- Toplu, A. (1951). Ziya Gök Alp Dinsiz Miydi?. Orkun, 56, 12-14.
- Yalçın, A. (1964). Ziya Gökalp. Orkun, 29, 49-50.
- Yöntem, A. C. (1941). Genç Kalemçiler ve Ziya Gökalp, Çınaraltı Haftalık İlim Sanat Mecmuası, 12, 13-15.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmacı verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen gösterdiğini beyan eder.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Beyanı

Makalenin hazırlanmasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.